

*ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування*

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., професор
_____ Володимир СИБІРЦЕВ
«___» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Управління активами і пасивами комерційного банку та шляхи
його вдосконалення»

Виконала: здобувач вищої освіти 2 курсу, групи ФС-21м ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

_____ **Лисенко Анастасія Владиславівна**
«___» _____ 202__ р.

Керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

_____ **Кравченко Вікторія Петрівна**
«___» _____ 202__ р.

Рецензент:

Рецензент:

м. Кропивницький

Центральноукраїнський національний технічний університет
 Факультет економічний
 Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
 Ступінь вищої освіти магістр
 Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
 Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
 Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
 завідувач кафедри
 Володимир СИБІРЦЕВ

«__» _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
 НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
 ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
 ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Лисенко А.В.

1. Тема роботи «Управління активами і пасивами комерційного банку та шляхи його вдосконалення»

1. Керівник роботи Кравченко В.П., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

3. Строк подання роботи до захисту _____

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи обґрунтувати теоретичні та практичні аспекти управління активами та пасивами в комерційних банках, а також визначити основні проблеми й обґрунтувати напрями оптимізації у формуванні ефективної системи управління активами і пасивами на прикладі АТ КБ «Приватбанк». Охарактеризувати активно-пасивні операції комерційних банків; здійснити аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «Приватбанк»; дослідити динаміку та структуру активів і пасивів банку, джерела їх формування; виявити проблемні аспекти існуючої системи управління активами і пасивами та фактори, що на неї впливають.

1. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Кравченко В.П.		
2	Кравченко В.П.		
3	Кравченко В.П.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану дослідження	жовтень 2022	
2.	Підбір та вивчення літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	жовтень 2022	
3.	Підготовка та подання керівнику: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - вступу та висновків	жовтень 2022 жовтень- листопад 2022 листопад 2022 листопад 2022	
4.	Подання робочого варіанту роботи керівнику	листопад 2022	
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	грудень 2022	
6.	Нормо-контроль секретаря ЕК, перевірка на академічну доброчесність	грудень 2022	
7.	Відгук керівника	грудень 2022	
8.	Рецензування роботи. Підготовка документів, що подаються до ЕК (листи, довідки, інформаційний листок, висновок-виписка, опубліковані статті).	грудень 2022	
9.	Подання роботи завідувачу кафедри на допуск до захисту	грудень 2022	
10.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень завідувача кафедри.	грудень 2022	
11.	Подання роботи та супровідних документів до ЕК	грудень 2022	
12.	Захист роботи	грудень 2022	

Дата видачі завдання:

«__» _____ 20__ р.

(підпис керівника)

Кравченко В.П.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання:

«__» _____ 20__ р.

(підпис здобувача)

Лисенко А.В.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Лисенко А.В. Управління активами і пасивами комерційного банку та шляхи його вдосконалення. Рукопис.

Кваліфікаційна робота за другим (магістерським) рівнем вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2022.

У роботі досліджено теоретичні аспекти управління активно-пасивними операціями в комерційному банку, а також надана їх характеристика.

Проведено аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «Приватбанк». Здійснена оцінка ефективності управління активами і пасивами в банку.

Розглянуто проблемні аспекти існуючої системи управління активами і пасивами та фактори, що на неї впливають. Запропоновано та обґрунтовано напрями оптимізації у формуванні ефективної системи управління активами і пасивами в банку.

Ключові слова: банк, активи, пасиви, прибутковість, ліквідність, система управління, методи управління.

ANNOTATION

Lysenko A.V. Management of assets and liabilities of a commercial bank and ways of its improvement. Manuscript.

Final qualification work on degree of the second (master's) level of higher education in specialty 072 "Finance, banking and insurance". – Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, 2022.

The paper examines the theoretical aspects of active-passive operations management in a commercial bank, and also provides their characteristics.

An analysis of the financial and economic activity of JSC CB "Privatbank" was carried out. An assessment of the effectiveness of asset and liability management in the bank was carried out.

Problematic aspects of the existing asset and liability management system and factors affecting it are considered. Optimization directions in the formation of an effective asset and liability management system in the bank are proposed and substantiated.

Key words: bank, assets, liabilities, profitability, liquidity, management system, management methods.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	7
1.1. Економічна сутність та методи управління активами і пасивами в комерційних банках.....	7
1.2. Характеристика активно-пасивних операцій комерційних банків.....	14
1.3. Методичні підходи до аналізу системи управління активами та пасивами комерційного банку.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	32
2.1. Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «Приватбанк».....	32
2.2. Аналіз динаміки та структура активів і пасивів банку.....	39
2.3. Оцінка ефективності управління активами і пасивами АТ КБ «Приватбанк».....	50
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	56
3.1. Проблемні аспекти існуючої системи управління активами і пасивами та фактори, що на неї впливають.....	56
3.2. Напрями оптимізації у формуванні ефективної системи управління активами і пасивами в банку.....	65
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних економічних умовах вагома роль у розвитку та функціонуванні всієї національної економіки залежить від стабільності банківської системи. Водночас міжнародний банківський досвід свідчить, що рівень ефективності управління активами і пасивами є одним із найголовніших факторів підвищення фінансової стійкості, надійності, прибутковості та ліквідності фінансової діяльності банку.

Сучасні виклики, що постали перед Україною стосуються всіх галузей економічних, соціальних та господарських процесів. Економічна нестабільність стала наслідком погіршення фінансового стану деяких комерційних банків, а відтак пріоритетним завданням керівного апарату банківських структур має стати побудова ефективної та комплексної системи управління активами і пасивами, що інтегрує в собі структуру активів та пасивів, пов'язані з ними ризики та прибутки.

Дослідженню різноманітних аспектів управління активами і пасивами комерційних банків присвячено багато праць як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Широко відомі праці таких зарубіжних науковців: В. Бансал, Т. Кох, С. Маєрз, Дж. Маршал, К. Редхед, П. Роуз, Дж. Сінкі та інші. Вагомим внеском в дослідженні проблемних питань управління активами і пасивами банків та пошуку шляхів його вдосконалення є праці таких вітчизняних науковців та економістів: О.В. Васюренко, О.Д. Вовчак, А.М. Герасимович, О.В. Дзюблюк, А.О. Єпіфанов, В.І. Капран, В.В. Коваленко, Т.В. Корнієнко, Р.В. Михайлик, М.А. Поморіна, Л.О. Примостка, М.І. Савлук, І.В. Сало, Р.І. Тиркало та інших.

Проте, незважаючи на ґрунтовні наукові напрацювання, у цій сфері залишається ще багато дискусійних та невирішених питань, зокрема недостатньо уваги приділено практичним аспектам формування ефективної системи управління активами і пасивами в банку, а також відсутні чіткі рекомендації щодо напрямів її оптимізації в нестабільних економічних умовах. Саме тому обрана тема дослідження є надзвичайно актуальною в складних умовах

сьогодення, а від своєчасного виявлення проблем та недоліків в системі управління активами і пасивами залежить ефективність діяльності комерційного банку та спроможність функціонувати у динамічному конкурентному середовищі.

Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних та практичних аспектів управління активами і пасивами в комерційних банках, а також визначення основних проблем й обґрунтування напрямів оптимізації у формуванні ефективної системи управління активами і пасивами на прикладі АТ КБ «Приватбанк».

Враховуючи теоретичну актуальність та практичну значущість в дослідженні ролі держави на фінансовому ринку, в роботі були поставлені та вирішені наступні завдання:

- охарактеризовано активно-пасивні операції комерційних банків;
- визначено економічну сутність та методи управління активами і пасивами в комерційних банках;
- здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «Приватбанк»;
- досліджено динаміку та структуру активів і пасивів банку, джерела їх формування;
- виявлено проблемні аспекти існуючої системи управління активами і пасивами та фактори, що на неї впливають;
- обґрунтовано напрями оптимізації у формуванні ефективної системи управління активами і пасивами в банку.

Об'єктом дослідження є процес управління активами та пасивами АТ КБ «Приватбанк».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних положень та практичних рекомендацій, що спрямовані на підвищення ефективності системи управління активами та пасивами комерційного банку.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених в роботі завдань використовувалися наступні методи: теоретичні методи – аналіз, синтез,

класифікація, систематизація, конкретизація, наукова абстракція, наукове узагальнення (при визначенні сутності, особливостей, класифікації); комплексного та системного аналізу, статистики (при обробці статистичних даних за досліджуваний період); порівняльного аналізу (при зіставленні показників у динаміці та аналізі рядів динаміки); графічний (для наочного зображення результатів дослідження); метод експертного оцінювання (при оцінюванні), матричний та інші.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-законодавчі акти України, підручники, монографії, статті періодичних видань, річна фінансова звітність та основні показники діяльності АТ КБ «Приватбанк», електронні ресурси Інтернету та результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу питань, щодо підвищення ефективності системи управління активами та пасивами комерційного банку.

Безпосередньо в процесі дослідження одержано такі результати:

- отримали подальшого розвитку теоретичні основи управління активами і пасивами банку завдяки визначення їх сутності, що дасть змогу покращити ефективність усієї системи управління банківською структурою.
- обґрунтовано фактори, які можуть впливати на процес управління активами і пасивами банку, зокрема і АТ КБ «ПриватБанк»;
- запропоновано напрями оптимізації існуючої системи управління активами і пасивами банку, які можуть підсилити її дієвість та ефективність.

Практичне значення одержаних результатів полягає в ефективній системі управління активами та пасивами АТ КБ «Приватбанк», що може бути використана в подальшій діяльності самого банку для підвищення його функціонування, зростання ліквідності та рентабельності в цілому.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати дослідження були викладені на Пленарному засіданні II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і учнівської молоді «Облік,

оподаткування і контроль в управлінні» (24 листопада 2022 року, м. Кропивницький, Центральноукраїнський національний технічний університет).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Робота містить 14 таблиць, 17 рисунків, список використаних джерел із 69 найменувань. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 78 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Економічна сутність та методи управління активами і пасивами в комерційних банках

Закордонний та вітчизняний досвід свідчить, що управління активами і пасивами є одним із основоположних понять фінансового менеджменту банківської установи. Щоб забезпечити надійність та стійкість, а також високий рівень прибутковості та ліквідності банку, необхідно розробити ефективну систему управління її активами і пасивами. Зважаючи на той факт, що банківській сфері завжди був притаманний високий ступінь ризиковості, необхідним є постійне вдосконалення механізму в цілому та методів зокрема управління активами і пасивами банку [40, с. 230].

Поняття «управління активами та пасивами», яке зараз застосовується фінансовими менеджерами в банківській практиці, виникло зовсім нещодавно – у 60-х рр. XX ст. у Сполучених Штатах Америки і, насамперед, стосувалося регулювання ступеня ризику при зміні відсоткових ставок [26, с. 92].

Управління активами і пасивами банківської установи – це управління різноманітними ризиками, що можуть виникнути через структурну невідповідність між активами та пасивами банку. Банківській діяльності притаманні ризики, що пов'язані з активними операціями та ресурсними фондами, ризиками обміну валюти, відсотками, втрати фінансової стійкості та ліквідності банку тощо. В свою чергу, кожна банківська установа має чітко розроблену стратегію, послуги та продукти, клієнтуру, фонди фінансових ресурсів, комплекс активів та ступінь ризику. Дані відмінності зобов'язують, щоб аналіз ризиків у практичному управлінні ними була адаптована до певних ризиків та діяльності кожного окремого банку, а не використовувати один стандартний підхід для кожної банківської установи [49, с. 147].

Всі науковці без винятку наголошують на необхідності управління активами та пасивами в банку, однак єдиної думки щодо трактування даної дефініції в економічній та науковій літературі немає. Тільки у вітчизняній науковій літературі їх налічується понад три десятки.

Так, Примостка Л.О. визначає управління активами та пасивами як скоординоване управління фінансами банківської установи, в процесі якого узгоджуються управлінські рішення та досягаються необхідні пропорції між активними та пасивними операціями задля кінцевої мети – збільшення прибутку, зменшення ризиків, контроль за ліквідністю, управління спредом [36, с. 249].

Азізова К.М. та Тисячна Ю.С. ототожнюють управління активами і пасивами банку з процесом цілеспрямованого впливу безпосередньо на самі активи і пасиви за допомогою оптимальної системи заходів чи методів у режимі детермінованого регламенту задля досягнення поставлених цілей [6, с. 113].

Фітас Н.Ю. зазначає, що управління активами і пасивами – це філософія управління всією банківською діяльністю, а не один з видів чи окрема концепція діяльності банківського менеджменту, що дає змогу забезпечити стратегічний розвиток банку і утримати всі поточні конкурентні позиції [47, с. 283].

Національний банк України розглядає управління активами і пасивами як провадження фінансових операцій банком з метою підтримки ліквідності, оптимізації та хеджування ризиків його комерційної діяльності, коректування валютних позицій банку, реалізації операцій щодо фінансової та інвестиційної діяльності банку [3].

J. Sinkey розкриває управління активами і пасивами як скоординоване управління не окремими його частинами, а сукупним банківським балансом, що приймає до уваги альтернативні ставки ліквідності та процента [68, с. 234].

P. Rose зазначає, що управління активами і пасивами полягає у створенні стратегії та реалізації заходів, що зумовлюють структуру балансу до відповідних стратегічних програм [69, с. 126].

Сало І.В. вказує, що управління активами та пасивами – це головний процес в банківській діяльності щодо планування та реалізації банківських доходів, а також здійснення контролю за притаманними ризиками [39, с. 205].

Варто зазначити, що коло поглядів на сутність даного поняття дуже широке: від надзвичайно вузького його розуміння як стратегія управління фінансами банку до більш широкого як складний фінансовий механізм.

Таким чином, можемо узагальнити наведені трактування даного поняття та зробити висновок, що управління активами і пасивами банку – це процес, за допомогою якого загальні активи та пасиви банку контролюються та управляються інтегровано та одночасно за допомогою стратегічного планування та впровадження, процесів контролю, які впливають на обсяг, структуру, строки погашення, чутливість до процентної ставки, якість і ліквідність активів і зобов'язань банку. Управління активами та пасивами спрямоване на захист як прибутку, так і капіталу від процентного ризику, який виникає через невідповідність у переоцінці активів і зобов'язань.

Управління активами і пасивами – один із найголовніших факторів збільшення ліквідності, прибутковості, а також підвищення фінансової стійкості, стабільності та надійності діяльності банку.

Перед менеджментом банку в ході управління активами та пасивами ставляться визначені цілі. Водночас окреслюються шляхи розвитку банку, довгострокові завдання, а також сукупність заходів щодо їх виконання. Цілі визначають вихідні критерії щодо розвитку банківської установи, яка має орієнтуватись виключно на прибуткову діяльність. В свою чергу, обсяг прибутку залежить від структури та обсягу активів і пасивів, ефективності діяльності.

Узагальнивши численні наукові напрацювання, можемо виділити наступні цілі управління активами та пасивами комерційного банку (рис. 1.5).

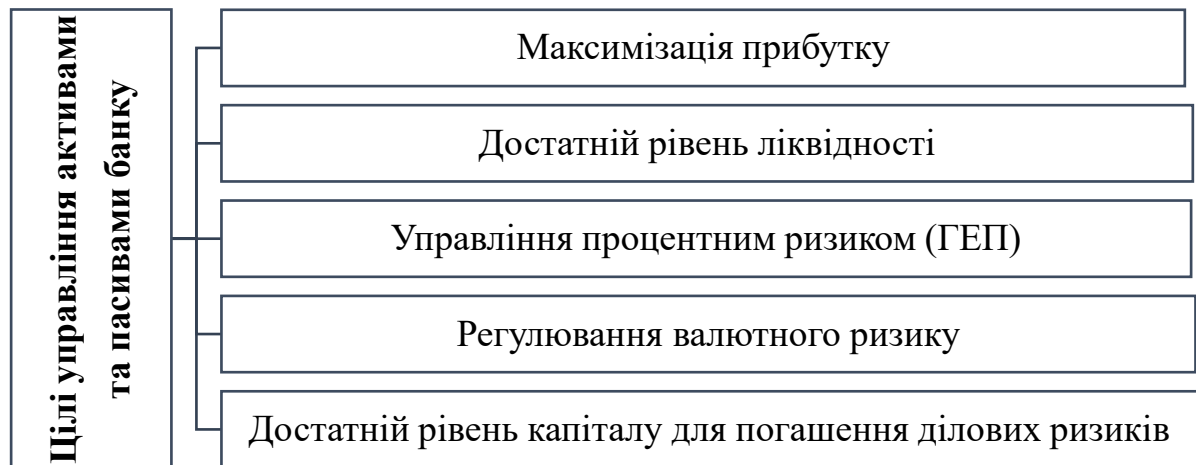

Рис. 1.5. Цілі управління активами і пасивами банку

Джерело: [49, с. 147-148]

В процесі управління активами і пасивами банку потребують уваги та прийняття рішень наступні завдання:

- реагування на чутливість банківських інструментів до ціноутворення та процентних ставок;
- залучення максимально припустимого обсягу ресурсів та розміщення його у найдохідніші активи;
- коригування валютних положень комерційного банку;
- зростання обсягу прибутковості, який скоригований на рівень ризиків;
- управління ризиками шляхом хеджування;
- утримання необхідного обсягу ліквідності завдяки узгодженості за термінами структури активів та пасивів і наступний розвиток банку на інноваційних засадах.

Метою управління активами та пасивами є попередження прояву пропорційних дисбалансів між активами та пасивами комерційного банку та зменшення ризиків банківської діяльності [37, с. 20-21].

Виконання головної мети у сфері управління активами та пасивами банківської установи можливе лише при умові досягнення визначених конкретних завдань, на які зосереджений процес управління (табл. 1.1).

Таким чином, основними функціями системи управління активами та пасивами банку є: забезпечення стабільності та стійкості банку; керування

ліквідністю банку; управління обсягом витратної частини банку (особливо за депозитами); сприяння та підвищення рентабельності банку; керування рівнем якості структури активів; управління структурою та достатністю капіталу банку; покращення податкових платежів; збільшення ринкової ціни банку [26, с. 98].

Система управління активами та пасивами банківської установи має формуватися, враховуючи концепції контролінгу за фінансовими результатами і ризиками. Залежно від мети виокремлюють три рівні управління активами та пасивами банку: стратегічний, оперативний та тактичний.

Оперативне управління – середньострокове управління активами і пасивами шляхом забезпечення високого рівня прибутковості та оптимального розподілу фінансових ресурсів банківської установи на основі здійснення аналізу та проведення контролю за активними та пасивними операціями банку.

Таблиця 1.1

Цілі, завдання та результати процесу управління активами та пасивами

Ціль	Завдання	Результат
Ефективне та раціональне управління ринковими ризиками	Контроль, управління та прогнозування зміни відсоткових ставок в розрізі строків, валют, сум та банківських продуктів	Підвищення процентного доходу завдяки отриманому прогнозу зміни відсоткових ставок в розрізі строків, валют, сум
Забезпечення достатнього рівня платоспроможності та ліквідності	Керування, моніторинг та контроль за оптимальною ступенем ліквідності структури активів та пасивів	Відсутність дисбалансу у структурі активів та пасивів за строками до погашення та за рівнем ліквідності
Забезпечення фінансової стійкості та стабільності	Аналіз та діагностика головних факторів впливу на управлінський результат	Якісна система управління активами і пасивами, що враховує вплив зовнішніх та внутрішніх факторів
Забезпечення достатнього рівня прибутковості	Інтегрований аналіз фінансових результатів банківської установи	Збільшення доходу завдяки ефективному вибору депозитних і кредитних продуктів банку
Покращення структури активів і пасивів банківської установи	Моделювання оптимальної структури портфелів активів та пасивів банку на основі прогнозу кривої доходності	Оптимальний портфель активів та пасивів, який досягнуто за допомогою кривої доходності

Джерело: [27, с. 85]

Стратегічне управління – це довгострокове управління активами і пасивами шляхом установа балансу з макро- та мікросферами, його прогнозуванням, контролем, що дає змогу всебічно виявляти та ефективно вирішувати існуючі недоліки і проблеми в організації фінансових потоків задля підвищення конкурентоспроможності та оперативного адаптування до умов зовнішнього середовища.

Тактичне управління – це реалізація певних заходів та конкретних дій, спрямованих на реалізацію встановлених цілей управління активами та пасивами на короткострокову перспективу – до 1 року шляхом постійного об'єднання комплексу показників стратегічного плану з отриманими за певний термін, а також їх редагування [29, с. 58].

Кожен рівень управління активами і пасивами банку характеризується специфічними взаємопов'язаними суб'єктами, об'єктами та інструментами управління. Елементи трьох рівнів управління утворюють функціонально-структурну цілісність та нерозривність, яка постійно розвивається під впливом зовнішніх (макроекономічних) та внутрішніх (банківських) чинників та функціонують з метою збільшення вартості капіталу банку.

Базовими науково-методичними аспектами системи управління активами та пасивами банківської установи є наступні:

1) суб'єкти управління – це особи, які мають вирішальний вплив під час прийняття рішень в системі управління активами та пасивами банку

2) об'єкти управління – це процес управління активами і пасивами, що зосереджений на зростанні ціни власного капіталу банку за умов нестабільного макро- та мікросередовища;

3) ієрархія системи управління активами і пасивами банку формується за окремими трьома рівнями управління: стратегічний, тактичний та оперативний;

4) принципи управління є основою формування і функціонування системи управління активами та пасивами банку;

5) система управління активами і пасивами банку повинна формуватися у відповідності до стратегічної мети банку та функціонувати в межах концепції моніторингу та контролінгу;

6) система управління активами та пасивами не є статичним утворенням, вона постійно та динамічно розвивається [45, с. 49-50].

Процес управління активами та пасивами має відповідати принципам, які носять обов'язковий характер виконання на кожному етапі, а саме:

- принцип державного підходу при оцінці економічних явищ, процесів та результатів діяльності, тобто відповідність державній та міжнародній політиці, а також законодавству;

- принцип науковості, тобто врахування вимог економічних законів розвитку, базування на положеннях діалектичної теорії пізнання, використання передового досвіду та досягнень НТП, а також інноваційні методи економічних досліджень;

- принцип комплексності передбачає охоплення всіх сфер діяльності та ланок, всебічного дослідження причинних зв'язків у діяльності банку;

- принцип системності – управління активами і пасивами банку є складною динамічною системою, яка включає низку взаємопов'язаних елементів;

- принцип об'єктивності, конкретності та точності – система управління активами і пасивами банку повинна формуватися на достовірній та перевірній інформації, що відображає реальну дійсність, а висновки повинні підтверджуватися точними аналітичними розрахунками;

- принцип дієвості – система управління активами і пасивами повинна впливати на процес та результати діяльності банку, своєчасно виявляти недоліки, проблеми та прорахунки в його роботі;

- принцип планування та систематичності організації управління активами і пасивами банку;

- принцип єдності перспективного та поточного планування з метою забезпечення безперервності відповідного процесу;

- принцип оперативності – здатність чітко та швидко оцінювати ситуацію, приймати управлінські рішення і втілювати їх в діяльність банку;
- стимулювання та мотивування активності, досягнень та успіхів фінансових менеджерів та всього колективу системи управління активами і пасивами;
- принцип ефективності – витрати на утримання управлінського персоналу мають давати накопичувальний ефект [27, с. 84-86].

Таким чином, головними принципами в системі управління активами та пасивами банку є комплексність, науковість, об'єктивність, системність, дієвість, точність, достовірність, зацікавленість, єдність планів, оперативність та ефективність. Дані принципи необхідно враховувати та керуватися ними при управлінні активами та пасивами банку на будь-якому рівні.

1.2. Характеристика активно-пасивних операцій комерційних банків

Комерційні банки відіграють особливу роль у фінансово-економічній структурі держави, оскільки не тільки надають споживачам важливі та необхідні послуги, але й допомагають створити капітал на ринку. Вони забезпечують ліквідність, акумулюючи кошти від розміщення клієнтських вкладень на своїх рахунках, а потім надаючи їх іншим. Комерційні банки відіграють важливу роль у створенні кредиту, що веде до збільшення виробництва, зайнятості та споживчих витрат, тим самим стимулюючи економіку.

Комерційні банки являють собою специфічні установи, що мобілізують вільні грошові кошти, спрямовуючи їх у ті сфери національного господарства, які мають в них потребу.

Абсолютно всі сфери та аспекти діяльності комерційних банків об'єднані однією стратегією розвитку банківської системи, ціль якої – досягти високих рівнів ліквідності та прибутковості. Стабільність, ефективність та надійність діяльності комерційних банків пов'язані з їх політикою щодо залучення та розміщення грошових коштів.

Незалежно від форми власності, спеціалізації чи розміру капіталу, комерційні банки здійснюють операції щодо: розрахунково-касового обслуговування клієнтів, залучення тимчасово вільних грошових коштів у депозити (депозитні операції), кредитного обслуговування (кредитні операції).

Доцільно зауважити, що на сьогодні видів банківських операцій для підтримки високої конкурентоспроможності, ліквідності та збільшення прибутковості набагато більше, однак саме кредитні, депозитні та розрахункові операції є основними в повсякденній роботі комерційних банків.

Найбільш повну класифікацію банківських операцій надають науковці Демчук Н.І., Довгаль О.В. та Владика Ю.П., а саме:

- за відображенням в балансі: активні, пасивні та позабалансові;
- за функціональним призначенням: операції з формування ресурсів; операції з формування капіталу; операції з розміщення коштів; комісійно-посередницькі операції;
- за економічним змістом: базові операції - операції, які банки мають право здійснювати на підставі банківської ліцензії (депозитні, кредитні, розрахунково-касові); інші операції (валютні, емісійні, інвестиційні, фондові, комісійні);
- за суб'єктами операції: міжбанківські, внутрішньобанківські та операції з клієнтами [9, с. 100].

Найдоцільнішою класифікаційною ознакою щодо діяльності комерційних банків є економічний зміст та призначення, за якою банківські операції поділяють на такі три основні групи: активні операції; пасивні операції; комісійно-посередницькі операції (послуги) (рис. 1.1).

Активні операції	• надання кредитів юридичним і фізичним особам, банкам; • інвестиції в цінні папери; • формування інших активів.
Пасивні операції	• залучення депозитів від юридичних та фізичних осіб; • отримання кредитів від банків; • емісія цінних паперів.
Комісійно-посередницькі операції (послуги)	• факторингові послуги; • трастові послуги; • валютні операції; • розрахунково-касові операції; • інформаційні-консультаційні послуги.

Рис. 1.1. Види банківських операцій за економічним змістом і призначенням

Джерело: складено автором на основі [10, с. 68; 31, с. 147]

Найбільшою групою банківських операцій є активно-пасивні операції, що органічно пов'язані між собою. Так, відсутність пасивних операцій унеможливило б здійснення активних, а відсутність активних, в свою чергу, роблять абсурдними пасивні. Іншими словами, їх взаємозалежність пояснюється в наступному: мобілізовані грошові кошти шляхом здійснення пасивних операцій комерційного банку розміщують через здійснення активних операцій за різноманітними напрямками.

Пасивні операції допомагають банку формувати фінансові ресурси, які використовуються ним у процесі його діяльності, тобто для реалізації своїх активних операцій. Пасивні банківські операції формуються на пасивних рахунках балансу, що мають кредитове сальдо [11, с. 216].

Банківські ресурси – це сукупність грошових коштів, що знаходяться у його володінні, застосовуються для реалізації визначених операцій та включають: власні, залучені та позичені (рис. 1.2).

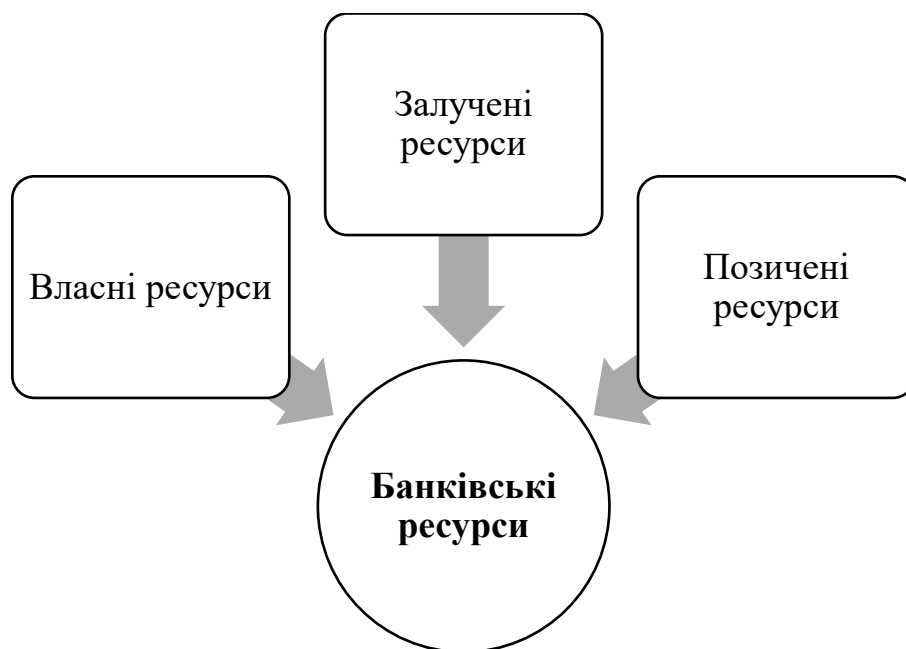

Рис. 1.2. Види банківських ресурсів

Джерело: складено автором на основі [10, с. 65-66]

Власні банківські ресурси формують його власний капітал, складовими якого є: статутний та резервний фонди, нерозподілений прибуток минулих та поточного років, а також інші банківські фонди, що формуються для забезпечення фінансової стійкості та ефективної господарської діяльності.

Власний капітал комерційного банку виконує, як правило, функцію захисту, тобто за його рахунок покриваються поточні збитки від господарської діяльності банку, а також здійснюється страхування інтересів кредиторів та вкладників. Власний капітал банку складається з основного та додаткового. В свою чергу, основний капітал включає статутний та резервний капітали, а також нерозподілений прибуток минулих періодів. Додатковий капітал включає загальні резерви за активними операціями та поточними доходами [38, с. 24].

Залучені банківські ресурси – це сукупність клієнтських грошових коштів, що формуються банком на депозитних рахунках. Депозити поділяють на дві групи: строкові та до запитання.

Строкові депозити являють собою кошти клієнта, що розміщуються на певний визначений договором період на банківському рахунку та можуть бути зняті виключно після завершення даного періоду або ж після попереднього

інформування банку. За строковими депозитами нараховується більший відсоток, розмір якого залежить від суми внеску, тривалості періоду розміщення коштів, а також динаміки кон'юнктури грошового ринку в цілому.

Депозити до запитання – це кошти клієнтів, які розміщуються на поточних банківських рахунках та призначені для виконання платежів та розрахунків споживчого й виробничого характеру. Кошти з таких рахунків можуть бути зняті в будь-який час за запитом клієнта в готівковій чи безготівковій формі для оплати різноманітних платіжних документів. За депозитами до запитання не виплачується відсоток або ж виплачується в мінімальному розмірі.

Позичені банківські ресурси – це грошові кошти, сформовані комерційним банком шляхом одержання кредитів від інших банків, в тому числі і центрального банку, а також через випуск власних боргових цінних паперів на грошовому ринку. Сформовані банківські ресурси у даний спосіб надають можливість ефективно та швидко підтримувати необхідний рівень ліквідності за умови відсутності змоги отримати належні обсяги коштів через здійснення інших видів пасивних операцій [10, с. 65-66].

Варто відзначити, що пасивні банківські операції пов'язані з формуванням його ресурсів, а значить є витратними, тобто за їх результатами комерційний банк покриває витратну частину.

Напрямки та мета застосування всіх банківських ресурсів окреслюються при здійсненні саме активних операцій. Крім того, для фінансового забезпечення економічного розвитку здійснення активних операцій відіграє вирішальне значення.

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» активні операції – це кредитні та інші вклади банківських ресурсів задля їх найраціональнішого застосування [1].

Таким чином, активні операції – це операції з розміщення і використання банком наявних у нього залучених та власних коштів з метою отримання прибутку [43, с. 9].

Активні банківські операції класифікують за різноманітними ознаками:

1. За термінами розміщування банківських ресурсів:

- строкові активи – грошові кошти, що розміщені банківською установою на визначений термін;
- поточні активи – активи до запитання, що мають бути повернені за першою вимогою кредитора;
- квазістрокові активи – кошти, які не можуть бути повернені за першою вимогою та не мають певного терміну повернення.

2. За впливом певних різновидів банківських активів на рівень дохідності:

- дохідні активи – це активи, які приносять процентний дохід банку, а саме: кредитний портфель (сукупність кредитів, що надані банком клієнтам задля забезпечення виробничих та невиробничих потреб, а також є базою головної частки доходів банку); кошти, вкладені в цінні папери; кошти, розміщені в інших банках; інші активи, що генерують дохід;
- недохідні активи – це активи, які не приносять дохід банку, а саме: основні засоби, кошти на кореспондентських рахунках, нематеріальні активи, касові активи, товарно-матеріальні цінності, капіталовкладення [43, с. 9-10].

3. За рівнем ліквідності:

- високоліквідні активи (первинні резерви) – грошові кошти в касі та на кореспондентському рахунку в НБУ;
- ліквідні активи (вторинні резерви) – активи, які генерують банківський дохід (цінні папери у портфелі банку, депозити в інших банках, надані комерційним банком кредити, вклади в асоційовані та дочірні компанії);
- низьколіквідні активи – дебіторська та пролонгована заборгованість;
- неліквідні активи – прострочена і сумнівна заборгованість за кредитами;
- квазіактиви – нараховані доходи (витрати) щодо залучення коштів, прострочені нараховані доходи й інші активи [38, с. 24-25].

4. За ступенем ризику:

- I група безризикових активів: кошти в НБУ, готівкові кошти та банківські метали;

- II група активів з рівнем ризику 10%: довгострокові та короткострокові кредити, надані керівним державним органам, а також нараховані доходи за кредитами, наданими керівним державним органам;
- III група активів з рівнем ризику 20%: боргові цінні папери місцевих органів влади, а також нараховані доходи за борговими цінними паперами місцевих органів влади;
- IV група активів з рівнем ризику 50%: активи до одержання; кошти до запитання в інших банках, які не носять інвестиційний характер; нараховані доходи за даними коштами; кредити овернайт, довгострокові та короткострокові кредити, надані місцевим органам влади;
- V група активів з рівнем ризику 100%: основні засоби; фінансовий лізинг іншим банкам; прострочені нараховані доходи за коштами на вимогу в інших банках; непокриті акредитиви; прострочені нараховані доходи за кредитами; довгострокові кредити іншим банківським структурам; кредити суб'єктам підприємницької діяльності [31, с. 146-147].

Таким чином, активні операції комерційних банків є досить різноманітними як за термінами та рівнем ризику при здійсненні таких операцій, так і за рівнем ліквідності (здатністю трансформувати в кошти у готівковій та безготівковій формі, придатні для своєчасного виконання банком своїх зобов'язань перед кредиторами та вкладниками). Так, монети в касі та банкноти можуть швидко бути використані для видачі депозитів приватним вкладникам, а довгостроковий кредит, наданий для будівництва, не може бути негайно трансформований у кошти на кореспондентському банківському рахунку чи готівкові кошти в його касі [19, с. 212].

Узагальнена структурна класифікація активних банківських операцій наведена на рис. 1.3.

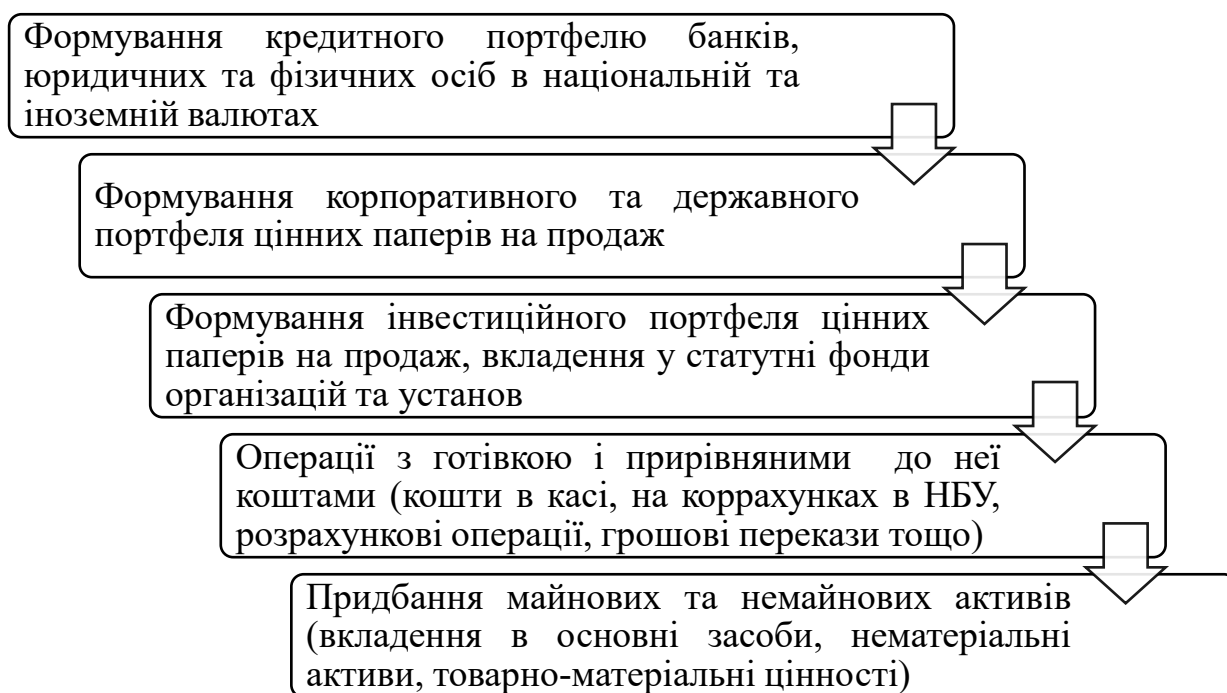

Рис. 1.3. Активні операції комерційного банку

Джерело: складено автором на основі [31, с. 149]

Найбільший обсяг прибутковості від активних операцій комерційні банки мобілізують шляхом здійснення довгострокового кредитування та інвестування в цінні папери. Як правило, дані операції мають високий рівень ризику та укладаються на тривалий термін.

Завдяки активним операціям, комерційні банки надають можливість клієнту отримати необхідні йому кошти та разом з цим – розмістити залучений та власний капітал. Так, кредитні операції, зв'язані з наданням різних позичок клієнтам та їх погашенням, а, в свою чергу, інвестиційна банківська діяльність пов'язана з вкладанням коштів у цінні папери суб'єктів господарювання усіх форм власності на відносно тривалий період, факторингові та лізингові операції, утворення резервів та касових залишків [16, с. 25].

Кредитні банківські операції – це сукупність дій, що пов'язані з наданням клієнтам та погашенням банківських позичок на певних принципах.

Так, основними принципами банківського кредитування є:

- цільове використання – отриманий кредит має бути використаний з конкретною метою та на конкретні цілі, що передбачені в угоді;

– строковість – отриманий кредит надається на певний термін, що передбачений угодою;

– платність – за отриманий кредит, окрім основної суми, необхідно платити ще й відповідні відсотки;

– поверненість – сума коштів, яка була отримана клієнтом за кредитним договором, має бути повернена своєчасно та у повному обсязі [33, с. 36].

Інвестиційні активні операції – сукупність дій, що пов’язані з вкладенням грошових коштів у цінні папери підприємств будь-якої форми власності на відносно тривалий термін.

Комерційний банк самостійно, залежно від певного рівня ризику обирає яку інвестиційну політику йому проводити. Так, щоб досягти високих темпів зростання прибутковості, комерційний банк вкладає кошти в прості акції молодих компаній, що при успіху бізнесу дає високий прибуток. А якщо ж комерційний банк спрямований забезпечити безпеку вкладень, то кошти вкладаються у прості акції стабільних підприємств [31, с. 150].

Основною метою комерційних банків при здійсненні інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів є: отримання прибутку, забезпечення високого рівня ліквідності, збереження грошових ресурсів та диверсифікація активів.

Банківські інвестиції класифікують за різними ознаками (рис. 1.4).

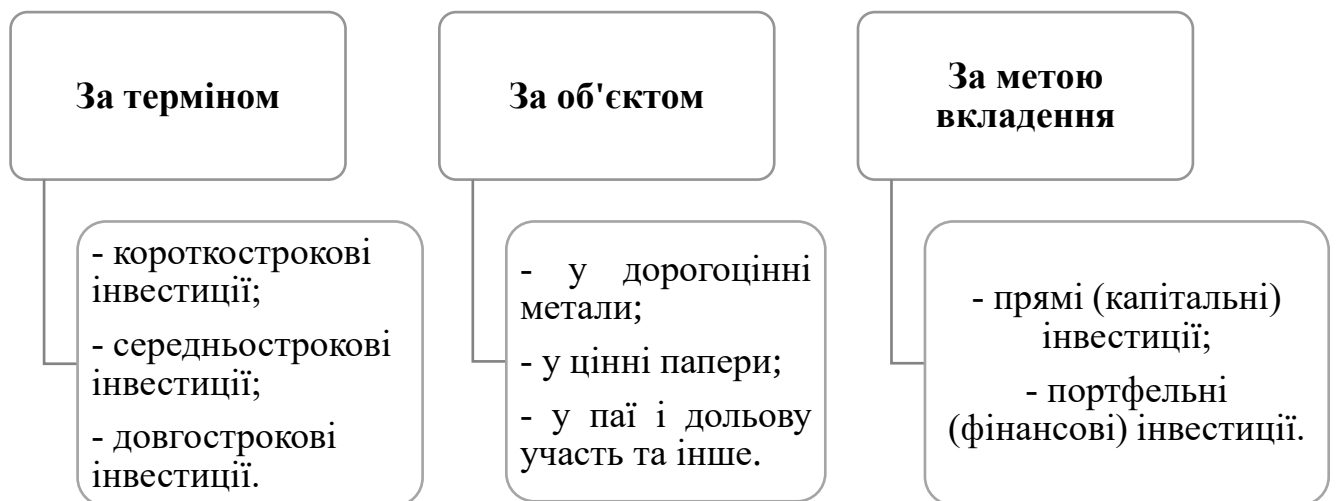

Рис. 1.4. Класифікація банківських інвестицій

Джерело: складено автором на основі [58]

Прямі (капітальні) інвестиції – це інвестиції, які здійснюються в основний капітал, а також накопичення товарно-матеріальних запасів. Портфельні інвестиції – це інвестиції, які здійснюються в цінні папери, що були випущені державою або приватними суб'єктами господарювання, у ощадні сертифікати та банківські депозити.

Ринок нетрадиційних банківських послуг та посередницьких операцій у сфері активних операцій надає можливість збільшити прибутковість, розширити клієнтську базу та диверсифікувати ризики. Одним з таких напрямків розвитку активних операцій є факторинг.

Факторинг – це банківська послуга, що полягає у купівлі платіжних вимог за зменшеною вартістю, але з можливістю потім повернути початкову суму від боржника. Предметом факторингового договору може бути майбутня вимога – право вимоги, яке виникне в майбутньому або наявна вимога – право грошової вимоги, термін платежу за якою вже настав.

Доцільно зауважити, що факторингова операція є досить ризикованою для комерційного банку та в залежності від ступеня ризику виділяють такі її види: 1) без права регресу та з відповідальністю за ризик неплатоспроможності; 2) без ухвалення ризику неплатоспроможності та з правом регресу, тобто вимоги до постачальника щодо відшкодування сплаченої суми. Фінансування операції факторингу може виконуватися до моменту придбання або ж до настання терміну платежу.

Факторинг – це цілий комплекс фінансових послуг, до якого включають: страхування кредитних ризиків; фінансування постачання товарів або надання послуг (кредитування у формі попередньої оплати); контролювання своєчасності оплати та робота з дебіторами; облік та інкасація дебіторської заборгованості позичальника тощо [48, с. 109].

Також одним з перспективних напрямків щодо максимізації прибутковості в банках, крім посередницьких операцій, є розвиток трастових (фідучіарних) банківських послуг. Трастові послуги – це послуги, в основі яких лежать довірчі

правовідносини, де одна особа (довіритель) віддає майно у розпорядження другій особі для управління в інтересах третьої особи (бенефіціара), яка також може виступати як довіритель майна. Трастові банківські послуги тісно пов'язані з валютними банківськими операціями, операціями з обліку, консультування, інвестування, розміщення коштів, реалізація фінансового контролінгу за виконанням договорів тощо [7, с. 79].

Підсумовуючи, варто зазначити, що реалізація активних операцій банком виступає основною умовою для його фінансового розвитку. Активні операції дозволяють досягти ліквідності та доходності банку, тобто забезпечують досягнення базової цілі функціонування комерційних банків – отримання максимального прибутку. В свою чергу, пасивні операції – це операції з формування ресурсів банківських структур, які мають надзвичайно велике значення для кожної банківської установи.

1.3. Методичні підходи до аналізу системи управління активами та пасивами комерційного банку

Головною метою аналізу системи управління активами та пасивами комерційного банку є науково-методичне обґрунтування ефективних підходів та створення й впровадження практичних рекомендаційних напрямів збільшення вартості капіталу банківської структури, оптимізація його фінансових показників, додержання прийнятного (оптимального) ступеня ризику під мінливим впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

В цілому виділяють сім основних етапів при формуванні системи управління активами і пасивами банківської структури, що становлять об'єднаний взаємозв'язок функціональних суб'єктів та об'єктів, а також інших складових банківського процесу (рис. 1.6).

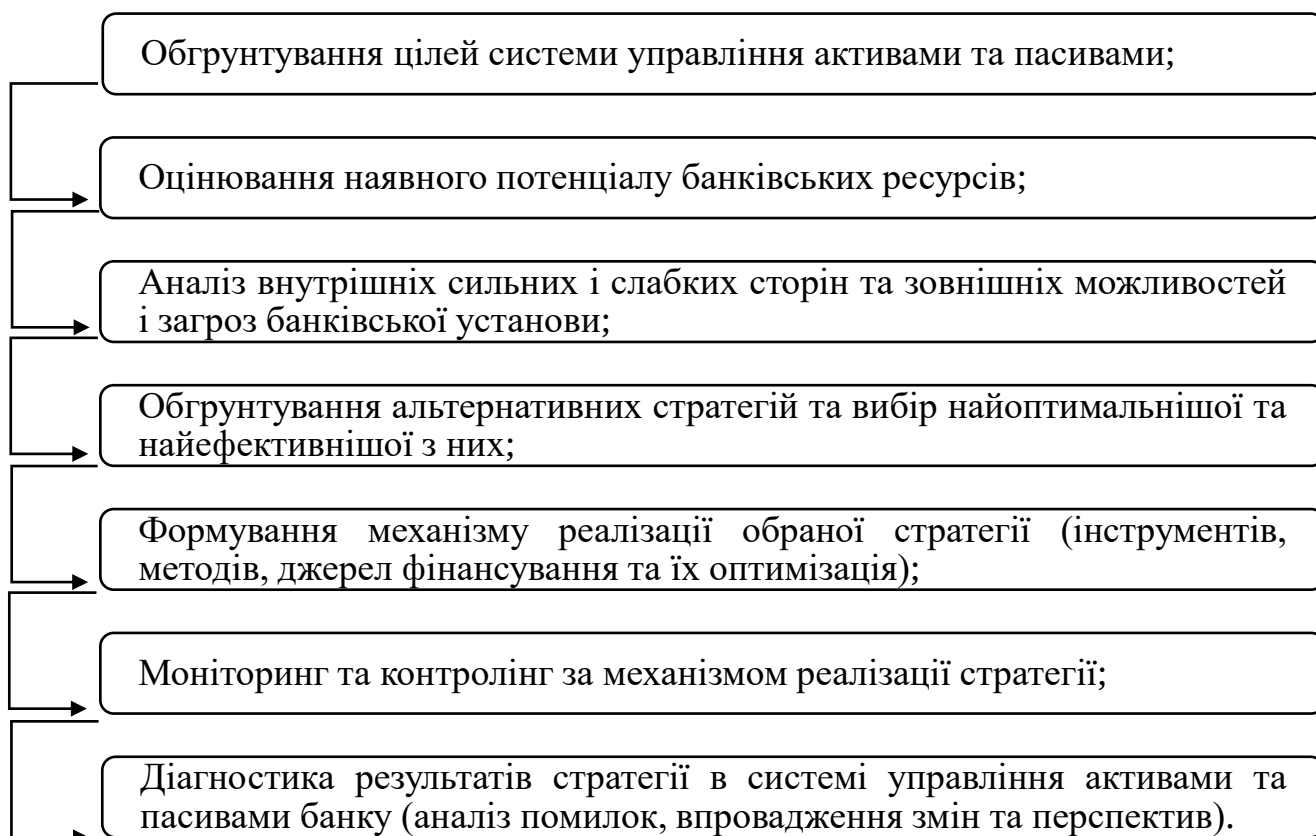

Рис. 1.6. Етапи формування системи управління активами та пасивами комерційного банку

Джерело: [25, с. 15-16]

Аналіз управління активами і пасивами банківських установ здійснюється через систему менеджменту банку із застосуванням різноманітних статистичних методів, економіко-математичних моделей, фінансових коефіцієнтів, які дають можливість виявити та спрогнозувати зміни у середовищі банківської структури через розширення стратегічного управління активами та пасивами.

Досвід економічно розвинутих країн світу свідчить, що для досягнення всіх стратегічних цілей банку необхідно застосовувати усі можливі стратегії, інструменти і методи управління активами та пасивами банку. Завдяки раціонально підібраній стратегії управління активами та пасивами досягається зростання фінансового результату банківської установи та є змога раціонально підійти до проблем керування ліквідністю банку [20, с. 310-311].

В широкому розуміння стратегія управління активами і пасивами комерційного банку – це комплекс програм, принципів та інструментів,

застосування яких у цілому надає можливість досягати й підтримувати оптимальну структуру активів і пасивів банку задля досягнення потрібного рівня чистої процентної маржі та допустимих ризиків для збільшення власного капіталу під впливом зовнішніх факторів. Відтак процес формування та організації стратегії є своєрідним балансом між зовнішніми умовами та внутрішніми можливостями банківської установи.

Зарубіжний досвід різних країн світу свідчить, що для досягнення всіх стратегічних цілей банку необхідно застосовувати три головні стратегії управління фінансовими ресурсами, зокрема: стратегія управління активами банку; стратегія управління пасивами банку; комплексне (збалансоване, інтегроване) управління активами та пасивами банку.

Стратегія управління активами банку – це напрям розміщення залучених та власних ресурсів, що повинно реалізовуватися у найбільш дохідні активи при умові прийняттого ступеня ризику. Дана стратегія вимагає реалізації деяких вимог до організації її здійснення, а саме нагромадження високоліквідних банківських активів, що представлені якісним рівнем інвестиційно-кредитним портфелем. Разом з тим, ефективне управління активами банку, потребує утвердження раціонального співвідношення між часткою запозичених і залучених ресурсів у структурі балансу та дохідністю банку [24, с. 56-57].

В свою чергу, стратегія управління пасивними операціями банку зосереджена на формуванні необхідного портфеля ресурсів шляхом залучення додаткових коштів на фінансовому ринку та вирішенні проблем ліквідності. Крім того, основна увага має бути приділена запровадженню контролінгу над джерелами банківських коштів. З метою досягнення даної цілі банки можуть реорганізовувати власні пасиви у напрямку зменшення витрат за залученими ресурсами, що, в кінцевому підсумку, збільшить капітал та прибуток банку. Банк має змогу здійснювати довгострокове кредитування, що і є високодохідними операціями, проте з більшим ризиком та потребі в довгострокових інвестиціях шляхом вибору оптимальних пропорцій між капіталом та розмірами різноманітних видів депозитних джерел, що забезпечували б бажаний рівень

стабільності фондів. Щоб забезпечити бажаний обсяг, рівень витрат та структуру за пасивними операціями, комерційні банки вживають різноманітні цінові та нецінові методи керування залученими ресурсами [14, с. 95].

На сьогодні для ефективного функціонування комерційних банків та продовження здійснення ними своїх активно-пасивних операцій, найраціональнішим є застосування інтегрованої або комплексної стратегії, здатної об'єднати всі складові і діяти як єдиний механізм.

Виділяють наступні цілі реалізації комплексного управління активами і пасивами банку: сприяння достатньому рівню рентабельності; сприяння необхідному рівню ліквідності; поліпшення показників фінансових потоків, і як результат – отримання вищого рейтингу; додержання вимог щодо обсягу власного капіталу банку; менеджмент ризиків.

Головними складовими комплексного управління активами і пасивами банку є: управління та контроль за достатнім рівнем власного капіталу банку; генерування раціональної структури балансу банку з метою одержання максимальної прибутковості; формулювання політики управління ліквідністю банку; ризик-менеджмент [18, с. 29].

Об'єктом комплексного управління активами і пасивами виступають фінансові потоки, що відображені в динамічному балансі банку [46, с. 92].

Комплексне управління активами і пасивами взаємопов'язане зі стратегічним плануванням, оперативним управлінням, в тому числі аналізом та контролем, управлінням прибутком та ризиками, формуванням інструментарію.

Базовою ідеєю комплексної стратегії управління активами і пасивами є той факт, що і витрати, і доходи мають відношення до обох сторін балансу банку. До того ж, вартість кожної послуги чи операції має бути більшою за банківські витрати з її надання. Банківська політика має бути зосереджена на збільшенні доходу та зменшенні ціни банківських послуг з активно-пасивних операцій. Раціонально побудована структура активів та пасивів має забезпечити найбільш позитивну різницю між прибутковістю активів і затратами на залучення джерел.

Складовими механізму комплексного управління активами та пасивами банку є: об'єкт управління, інструменти, система цілей, що спрямовані на цільовий результат управління (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Механізм комплексного управління активами і пасивами банку

Джерело: [20, с. 311]

Методи управління активами і пасивами банківських установ поділяють на дві основні групи: методи моделювання структури балансу та базові методи керування конкретним ризиком.

Так, базові методи керування конкретним ризиком – це методи управління активами і пасивами, що застосовуються для управління певним ризиком, який з'являється під час діяльності банку та пов'язаний з будовою активів та пасивів банку, а також її трансформацією.

Виокремлюють наступні види ризиків управління: валютний ризик, процентний ризик та ризик ліквідності [17, с. 77].

Таким чином, базові методи охоплюють: структурне балансування, геп-менеджмент, метод розривів ліквідності, керування дюрацією (імунізація

балансу), валютний метчинг (управління валютною позицією), трансфертне ціноутворення, хеджування [20, с. 311].

В свою чергу, методи моделювання структури балансу – методи, що передбачають будову оптимальної моделі балансу банку, тобто пропорції активів та пасивів мають відповідати стратегічній меті розвитку та враховувати всі ризики. Методи моделювання структури балансу охоплюють: імітаційне моделювання, метод структурно-вартісного аналізу, метод оптимального управління ресурсами банку, експертний метод. Дані методи передбачають статистичні, експертні, графічні та математичні методи, які зосереджені на моделюванні такої структури балансу, яка б мінімізувала встановлені параметри ризиків [22, с. 28-29].

Окрім цього, варто виділити наступні методи управління активами банків:

- метод наукового управління – ґрунтується на наукових дослідженнях, розробках та аналізуванні операцій із застосуванням складних економіко-математичних моделей задля ідентифікації ступеня кореляції між рядками балансу, що генерує належну підтримку для прийняття управлінських рішень;

- метод розподілу загального фонду коштів – базується на розподілі активів відповідно до визначених цілей та принципів ліквідності на групи;

- метод розподілу коштів або конверсії коштів – надходження до банківських підрозділів джерел коштів залежно від дати їх надходження, тобто зосередження уваги на відстеженні та зміцненні ліквідності банку;

- метод визначення ефективності виконання активних операцій – оснований на застосуванні коефіцієнтного методу через обрахунок показників оборотності, віддачі, доходності, тривалості одного обороту активів тощо.

Окремо виділяють ще й такі методи управління активами як портфельний із застосуванням методів загального фонду активів, розподілу активів, комбінованого методу, а також метод кредитного потенціалу, інтегрований та збалансований методи [41, с. 246].

Основна мета керування процентним ризиком полягає в зниженні впливу змін відсоткових ставок на ціну капіталу завдяки обмеженню й скороченню обсягу можливих збитків за відкритими позиціями через зміни на фінансовому ринку. Таким чином, мета політики управління процентним ризиком – це встановлення головних індикаторів для керуючого апарату щодо управління та моніторингу банківського процентного ризику.

Щоб оцінити рівень схильності бізнесу до чутливості коливань процентної ставки здійснюється аналіз розривів строкової структури процентних активів та пасивів, тобто геп-аналіз.

Послідовність геп-менеджменту охоплює наступні етапи:

1. Визначення горизонту планування ризику зміни процентних ставок: до 7 днів, 7-31 днів – короткострокові активи і пасиви; 32-92, 93-183 – середньострокові активи і пасиви; 84-365, більше 365 – довгострокові активи і пасиви.

2. Для того, щоб визначити показник гепу потрібно всі банківські активи і пасиви поділити на дві групи: чутливі та нечутливі до зміни процентної ставки.

Активи та пасиви вважаються чутливими до зміни процентних ставок протягом конкретного періоду, якщо виконується хоча б одна з наступних вимог: термін погашення настає в даному інтервалі; дата наступного огляду плаваючої ставки знаходиться в межах фіксованого часового проміжку; період часткової чи проміжної виплати настає в цьому інтервалі.

До активів (пасивів), чутливих до змін процентної ставки, зараховують: внески (депозити), за якими закінчується термін угоди; кредити, що будуть повернуті в досліджуваний період; внески з плаваючою процентною ставкою; амортизація базової суми кредитів, термін угоди за якими не закінчується протягом аналізованого періоду; кредити з плаваючою процентною ставкою; цінні папери (в тому числі облігації, векселя), що погашаються протягом аналізованого терміну; цінні папери, по яким виплачується купонний дохід протягом аналізованого терміну; інші активи та зобов'язання, включаючи фінансові інструменти, що містяться поза балансом.

До нечутливих активів та пасивів належать доходи та витрати, які протягом фіксованого часового періоду не залежать від змін процентної ставки на фінансовому ринку [30, с. 69].

3. Кількісний розрахунок гепу дорівнює різниці між активами та пасивами до змін процентних ставок:

- $АЧП > ПЧП$, то геп додатний;
- $АЧП < ПЧП$, то геп від'ємний;
- $АЧП = ПЧП$, то геп нульовий.

4. Моніторинг за ризиком зміни процентних ставок: оборонна стратегія (збалансування обсягів чутливих активів та пасивів у межах планового горизонту); наступальна стратегія (зміна структури активів та пасивів банку задля отримання користі від прогнозованої зміни процентних ставок) [21, с. 78].

Метод геп варто застосовувати на короткострокову перспективу, а за допомогою методу дюрації доцільно здійснювати пошук та вибір із кількох кращих варіантів залучення і розміщення ресурсів банку.

Таким чином, управління активами та пасивами – це практика, яка використовується фінансовими установами для пом'якшення фінансових ризиків, спричинених невідповідністю активів і пасивів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «Приватбанк»

АТ КБ «Приватбанк» було створено відповідно до установчого договору від 7.02.1992 року у формі товариства з обмеженою відповідальністю КБ «Приватбанк» (реєстрація Національним банком України 19.03.1992 року). Згідно з установчим договором від 6.06.2000 року банківська установа була реорганізована у закрите акціонерне товариство комерційний банк «Приватбанк», а з 30.04.2009 року було замінено організаційно-правову форму банку на публічне акціонерне товариство КБ «ПриватБанк», у якому відповідальність акціонерів обмежена кількістю акцій, що їм належать, відповідно до законодавства України [62].

В 2019 році «Приватбанк» входить до ТОП-1000 світових банків та до ТОП-20 найбільших банків Східної та Центральної Європи. Філіали банку відкриті та функціонують в Португалії, Італії та на Кіпрі, а дочірній банк успішно діє у Латвії [59].

«ПриватБанк» постійно був лідером інновацій в банківській сфері. Він першим в Україні встановив банкомати і почав обслуговувати пластикові картки, першим увійшов до міжнародних рейтингів [64].

ПриватБанк одним з перших у світі почав використовувати одноразові SMS-коди, першим в Україні застосував технології IBAN, та Bank-ID. До останніх нововведень належать такі продукти, як платіжний міні-термінал, онлайн-інкасація, вхід в Інтернет-банкінг через QR-код [61].

З дня заснування й до 2016 року «ПриватБанк» належав групі «Приват» українських бізнесменів Ігоря Коломойського та Геннадія Боголюбова.

У 2016 році через проблеми з платоспроможністю держава викупила ПриватБанк, взявши на себе його фінансові зобов'язання й вклавши з державного бюджету майже 150 мільярдів гривень [52].

На сьогодні АТ КБ «Приватбанк» є найбільшим комерційним банком в Україні, 100% акцій якого з грудня 2019 року належать державі в особі Кабінету Міністрів України (місцезнаходження: 01008, м. Київ, вул. Грушевського, буд. 12/2) і є одним з трьох системно важливих державних банків.

У червні 2018 року «Приватбанк» змінив організаційно-правову форму з публічного акціонерного товариства на акціонерне товариство.

За багаточисленними опитуваннями населення країни АТ КБ «Приватбанк» визнано найкращим роздрібним банком і найкращим цифровим банківським сервісом в Україні, а онлайн сервіс «Приват 24» визнано найкращим інтернет-банком України за версією FinAwards-2018. Це найбільш досконалий та найбільш використовуваний банківський онлайн сервіс в Україні [65; 67].

Основною діяльністю АТ КБ «Приватбанк» є проведення комерційних банківських операцій та обслуговування фізичних осіб в Україні. Банк здійснює діяльність на фондовому ринку: з торгівлі цінними паперами та депозитарну діяльність, а також є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечував повернення вкладникам депозитів та нарахованих по ним відсотків на суму до 200 тисяч гривень на одну особу у випадку, якщо розпочато процедуру ліквідації Банку [66].

«Приватбанк» є безумовним лідером на роздрібному ринку фінансових послуг. Активи Приватбанку – це 19,3% активів всіх українських банків. Йому належить найбільша мережа банкоматів та терміналів і друга за розміром мережа відділень. Зокрема станом на 31.12.2021 р. АТ КБ «Приватбанк» володіє наступною мережею:

- 7 200 банкоматів та 13 300 платіжних терміналів;
- понад 30 мільйонів активних платіжних карток, тобто більше половини всіх виданих в Україні карток емітовані саме Приватбанком;

- 19 5000 торговельних POS-терміналів [62; 63].

Станом на 31.12.2021 р. мережа АТ КБ «Приватбанк» нараховує 1 475 відділень та 20 філій по всій території України та більше 25 000 працюючих співробітників (рис. 2.1).

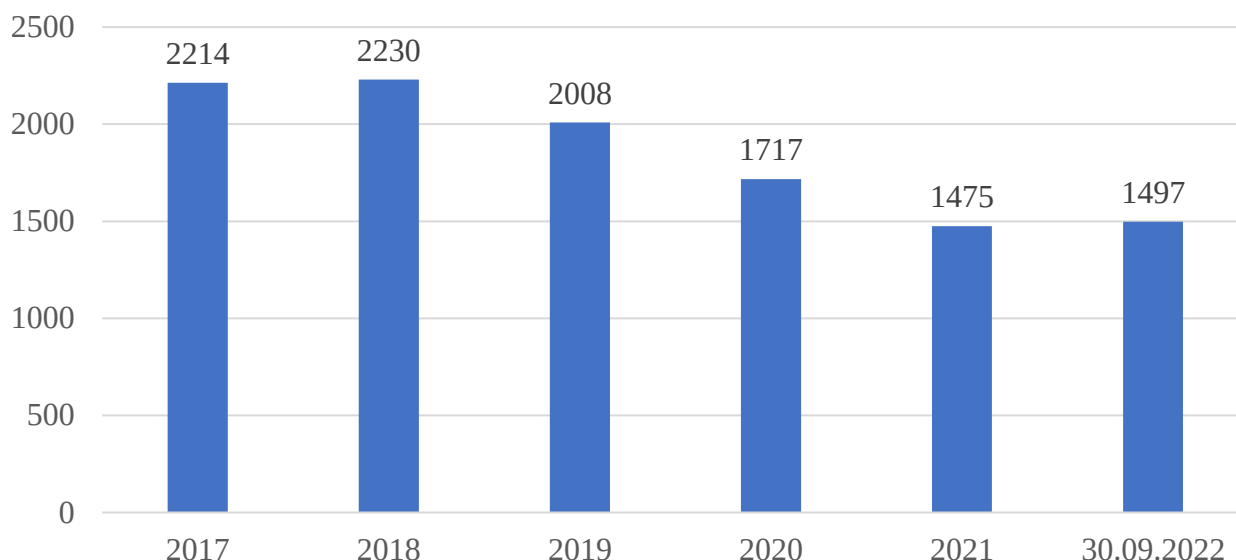

Рис. 2.1. Кількість відділень АТ КБ «Приватбанк»

Джерело: складено автором на основі [52; 62]

Переважна частина корпоративних клієнтів – це підприємства малого та середнього бізнесу харчової, транспортної, сільськогосподарської та будівельної галузей. Особлива увага приділяється обслуговуванню мережових корпорацій.

Розподіл функцій між органами управління АТ КБ «ПриватБанк» забезпечує ефективну систему управління та внутрішнього контролю.

Структура корпоративного управління АТ КБ «ПриватБанк» представлена на рис. 2.2.

Так, згідно Статуту, органами управління АТ КБ «ПриватБанк» є:

- Акціонер (Вищий орган) – Кабінет Міністрів України, який здійснює управління корпоративними правами держави в банку;
- Наглядова Рада – здійснює управління банком та контролює і регулює діяльність правління з метою виконання стратегії розвитку;
- Правління – виконавчий орган, що здійснює поточне управління діяльністю банку [52].

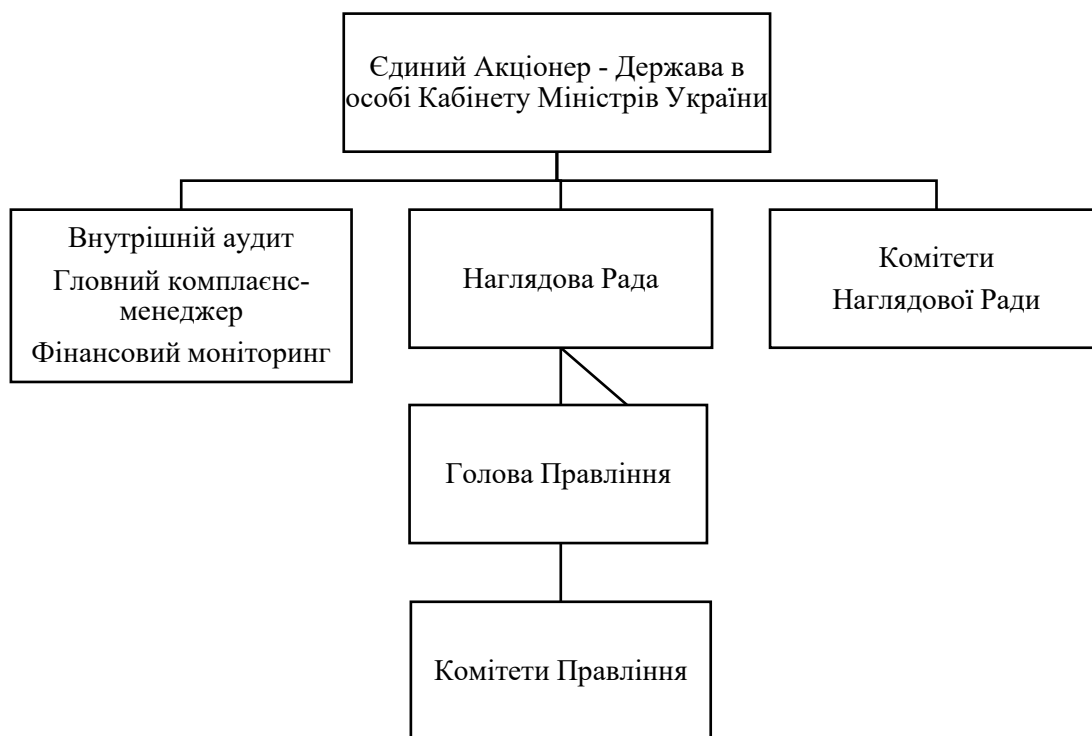

Рис. 2.2. Структура корпоративного управління АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: складено автором на основі [52]

Постійними комітетами Наглядової ради є: Комітет з питань аудиту; Комітет з питань ризиків; Комітет з питань корпоративного управління, винагород та призначень; Комітет з питань технологій, даних та інновацій; Комітет з питань стратегії і трансформації.

Постійними комітетами Правління є: Тендерний комітет; Бюджетний комітет; Кредитний комітет; Комітет з питань управління активами і пасивами; Комітет з питань комплаєнсу та фінансової безпеки; Трансформаційний комітет; Комітет з управління операційними ризиками та інформаційної безпеки; Маркетинговий та PR-комітет; Технологічний комітет; Комітет з питань продуктів та тарифів; Комітет з питань управління непрацюючими активами.

У 2021 році АТ КБ «Приватбанк» утримував лідерські позиції на банківському ринку України та продовжував розвивати свої послуги, в тому числі систему Приват24, біометрію, процесинг, безготівкові та безконтактні платежі, що сприяло зростанню кількості активних карток, покращенню фінансово-господарської діяльності в цілому та зростанню рейтингів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Рейтинги АТ КБ «ПриватБанк»

Назва рейтингу	31.12.2021	22.08.2022
За національною шкалою		
Довгостроковий рейтинг	uaAA	uaAA
Короткостроковий рейтинг	uaK1	uaK1
Рейтинг депозитів	ua.1	ua.1
Рейтингове агентство Fitch		
Довгостроковий рейтинг	AA(ukr)	AA(ukr)/Stable
Рейтинг стійкості	b	ccc-
Довгостроковий РДЕ в іноземній валюті	B/Positive	CCC-
Довгостроковий РДЕ в національній валюті	B/Positive	CCC
Короткостроковий РДЕ в іноземній валюті	B	c
Рейтингове агентство Moody's		
Базова оцінка кредитоспроможності (BCA)	b3	caa2
Скоригована оцінка кредитоспроможності (Adjusted BCA)	Caa1	caa2
Рейтинг за депозитами в іноземній валюті (GFC)	Caa1/Positive	Caa2
Рейтинг за депозитами у національній валюті (GLC)	B3/Positive	Caa2

Джерело: складено автором на основі [52; 60; 62]

Так, у вересні 2021 року рейтингове агентство Fitch змінило рейтинг ПриватБанку зі «стабільного» на «позитивний». У квітні 2022 року, на тлі російського вторгнення, рейтингові агентства переглянули суверенний рейтинг України та, відповідно, рейтинги Приватбанку. Так, довгостроковий рейтинг дефолту емітента в іноземній валюті оцінюється на рівні «CCC-» (раніше «B»), рейтинг за довгостроковими депозитами в національній та іноземній валютах Caa2 (раніше B3). На дані рішення вплинуло військове вторгнення Росії, яке стало наслідком зростання ризиків державних та зовнішніх фінансів, а також зниженням макрофінансової та політичної стабільності України.

У 2021 році в порівнянні з 2019 роком річний прибуток Приватбанку збільшився на 7,4% (на 2 441 млн. Грн.), а в порівнянні з 2020 роком на 44,2% (на 10 748 млн. Грн.) (табл. 2.2).

Таким чином, за 2021 рік АТ КБ «Приватбанк» отримав 35,1 млрд. грн. чистого прибутку, що є максимальним результатом всього банківського сектору України та складає 45% частки сукупного результату всієї банківської системи.

**Динаміка доходів та витрат АТ КБ «ПриватБанк» за 2019-2021 рр., млн.
грн.**

Показники	Роки			Абсолютне відхилення 2021р./2019 р., млн. грн.	Темп приросту 2021р./2019 р., %
	2019	2020	2021		
Процентні доходи	33 841	33 563	35 854	2 013	5,9
Процентні витрати	(14 174)	(11 961)	(6 537)	- 7 637	- 53,9
Чистий процентний дохід	19 667	21 602	29 317	9 650	49,1
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на зменшення корисності	19 663	19 793	28 461	8 798	44,7
Прибуток до оподаткування	32 609	24 296	35 067	2 458	7,5
Прибуток за рік	32 609	24 302	35 050	2 441	7,4
Всього сукупних доходів за рік	34 583	22 753	33 232	- 1 351	- 3,9

Джерело: складено автором на основі [52; 53]

Основними чинниками, що вплинули на зростання фінансового результату АТ КБ «Приватбанк» є:

1) зростання комісій за рахунок нарощення обсягів трансакційних операцій клієнтів, у тому числі збільшення сукупного обсягу безготівкових розрахунків в Україні;

2) зменшення вартості фінансування в рамках загального тренду зниження процентних ставок для фізичних осіб у 2020 році – на початку 2021 року у банківському секторі України;

3) утримання операційних витрат під контролем;

4) зменшені резерви по кредитних ризиках після формування підвищених резервів, пов'язаних з пандемією COVID-19 у 2020 році.

Разом з тим, частина прибутку АТ КБ «Приватбанк» є результатом впливу макроекономічних факторів та зміною резервів під юридичні ризики. Так, зміни в світовій економіці в цілому та економіці України зокрема зумовили зниження справедливої вартості ОВДП, що були внеском при націоналізації в статутний капітал комерційного банку. Також позитивно вплинуло на формування загального фінансового результату Приватбанку у 2021 році розформування резервів під юридичні ризики, створених у 2020 році.

На рис. 2.3 для наочного зображення наведено динаміку чистого прибутку АТ КБ «ПриватБанк» за 5 років.

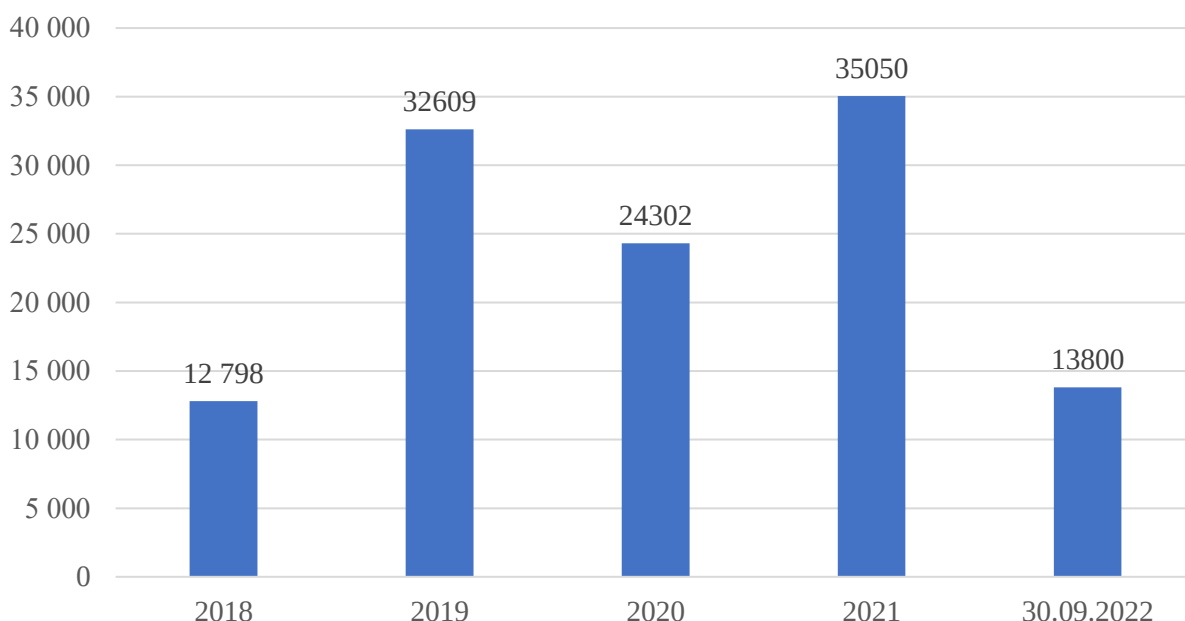

Рис. 2.3. Динаміка чистого прибутку АТ КБ «ПриватБанк», млн. грн.

Джерело: складено автором на основі [52; 53]

Отже, АТ КБ «ПриватБанк» ілюструє стабільні темпи зростання діяльності та фінансового результату. Контролінг витрат, розвиток бізнесу, ефективна кредитна політика та раціональне управління процесами як в обслуговуванні клієнтів, так і всередині банку забезпечило йому найбільш значне серед інших банків України зростання суми прибутку в 2021 році та лідерські позиції в загальному результаті банківського сектору.

2.2. Аналіз динаміки та структура активів і пасивів банку

У діяльності АТ КБ «Приватбанк» важливим моментом є як формування ресурсів, так і ефективне їх розміщення, тому одним з основних напрямів аналізу банківської діяльності є аналіз динаміки та структури активів і пасивів, що має допомагати зростанню ефективності управління активами та пасивами банку.

Розглянемо динаміку основних показників структури активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2019-2021 роки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2019-2021 рр., млн.грн.

Активи	Роки			Абсолютне відхилення 2021р./2019 р., млн. грн.	Темп приросту 2021р./2019 р., %
	2019	2020	2021		
Грошові кошти та їх еквіваленти	45 894	49 911	52 835	6 941	15,1
Кредити та аванси банкам	27 118	25 059	26 243	- 875	- 3,2
Кредити та аванси клієнтам	59 544	55 021	68 218	8 674	14,6
Інвестиційні цінні папери, в т.ч.:	152 157	221 661	222 277	70 120	46,1
- за справедливою вартістю через прибуток (збиток)	84 680	100 750	93 096	8 416	9,9
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	66 602	119 196	129 074	62 472	93,8
- за амортизованою собівартістю	875	1 715	107	- 768	- 87,8
Поточні податкові активи	2 257	6 660	9 978	7 721	342,1
Інвестиції в дочірні, спільні та асоційовані підприємства	155	30	30	- 125	- 80,6
Інвестиційна нерухомість	3 379	2 933	1 989	- 1 390	- 41,1
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	648	953	1 288	640	98,8
Основні засоби	5 832	6 689	6 074	242	4,1
Інші фінансові активи	2 210	3 448	2 644	434	19,6
Інші нефінансові активи	10 529	10 128	9 713	- 816	- 7,8
Непоточні активи або групи вибуття, класифіковані як утримувані для продажу або як утримувані для виплати власника	-	32	7	-	-
Загальна сума активів	309 723	382 525	401 296	91 573	29,6

Джерело: складено автором на основі [52; 53]

Станом на 31.12.2021 р. загальна сума активів банку становить 401 296 млн. грн., що на 29,6% менше, ніж на 31.12.2019 р., таким чином, динаміка в цілому є позитивною протягом аналізованих трьох років. Дані позитивні зміни відбулися, перш за все, за рахунок зростання обсягу кредитування АТ КБ «ПриватБанк» на 14,6%, а також за рахунок зростання інвестиційного портфеля банку порівняно з 2019 р. на 46,1%.

У структурі активів найбільша частка належить інвестиційним цінним паперам – 55,4%, абсолютне значення цього показника на 2021 р. становило 222 277 млн. грн. проти 152 157 млн. грн. у 2019 р. (рис. 2.4).

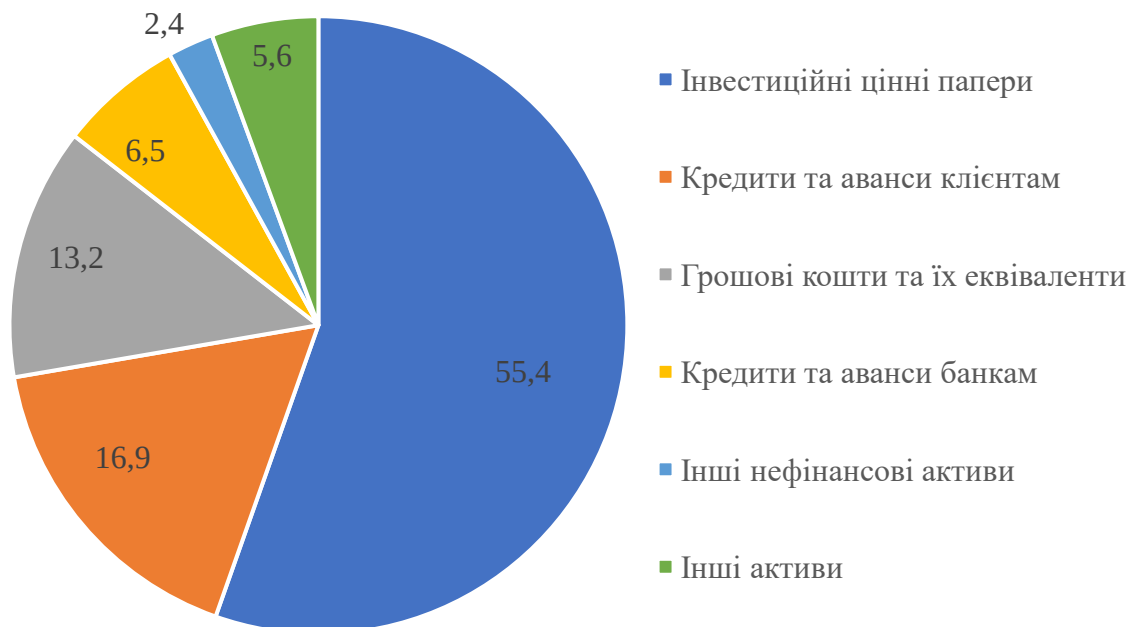

Рис. 2.4. Структура активів АТ КБ «ПриватБанк» у 2021 р., %

Джерело: складено авторами на основі [52; 53]

Друге місце за питомою вагою посідають кредити та аванси клієнтам – 16,9%, приріст яких у 2021 р. в порівнянні з 2019 р. становив 8 674 млн. грн. (або 14,6%). Третє місце – це грошові кошти та їх еквіваленти з питомою вагою 13,2% у загальних активах банку, збільшення відбулося на 6 941 млн. грн. (або 15,1%).

Розглянемо структуру інвестиційних цінних паперів (табл. 2.4).

Так, у структурі інвестиційних цінних паперів у 2021 році найбільшу частку займають інвестиційні цінні папери за справедливою вартістю через інший сукупний дохід (СВІСД) – 58,1% або 129 074 млн. грн. і ця частка збільшилась в порівнянні з 2019 роком на 93,8% (на 62 472 млн. грн.).

Обсяг інвестиційних цінних паперів за справедливою вартістю через прибуток або збиток (СВПЗ) також збільшився на 9,9% (або на 8 416 млн. грн.) і частка в загальній структурі інвестицій становила 41,9%.

**Структура інвестиційних цінних паперів АТ КБ «ПриватБанк»
за 2019-2021 рр., млн. грн.**

Активи	Роки			Абсолютне відхилення 2021р./2019 р., млн. грн.	Темп приросту 2021р./2019 р., %
	2019	2020	2021		
<i>Інвестиційні цінні папери за СВПЗ:</i> Довгострокові державні боргові цінні папери з вбудованим опціоном	84 680	100 750	93 096	8 416	9,9
<i>Інвестиційні цінні папери за СВІСД:</i> Довгострокові державні боргові цінні папери	66 602	119 196	129 074	62 472	93,8
Середньострокові державні боргові цінні папери	55 639	53 155	59 388	3 749	6,7
Середньострокові валютні державні боргові цінні папери	585	21 084	20 341	19 756	3 377,1
Короткострокові валютні державні боргові цінні папери	2 133	23 966	6 810	4 677	219,3
Короткострокові державні боргові цінні папери	-	15 808	17 352	-	-
Короткострокові валютні державні боргові цінні папери	8 245	5 183	25 183	16 938	205,4
<i>Інвестиційні цінні папери за АС</i>	875	1 715	107	- 768	- 87,8
Інвестиційні цінні папери, всього	152 157	221 661	222 277	70 120	46,1

Джерело: складено авторами на основі [52; 53]

Інвестиційні цінні папери за амортизованою вартістю (АС) як і в попередні роки займають найменшу частку – 0,05%, яка зменшилась на 87,8% (або на 768 млн. грн.).

Проаналізуємо структуру кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» (табл. 2.5).

Так, у структурі кредитного портфеля найбільшу у 2021 році частку займають: кредити фізичним особам – кредитні картки – 66,4% або 45 314 млн. грн.; кредити підприємствам малого та середнього бізнесу (МСП) – 17,4% або 11 903 млн. грн.; кредити фізичним особам – іпотечні кредити – 14,5% або 9 858 млн. грн.; кредити фізичним особам – споживчі кредити – 7,8% або 5 343 млн. грн. та кредити юридичним особам – 5,9% або 4 091 млн. грн..

Найменшу частку займають кредити фізичним особам – кредити на придбання автомобіля та інші кредити – 0,6% та 0,1% відповідно.

Таблиця 2.5

**Структура кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк»
за 2019-2021 рр., млн. грн.**

Показники	Роки			Абсолютне відхилення 2021р./2019 р., млн. грн.	Темп приросту 2021р./2019 р., %
	2019	2020	2021		
Кредити юридичним особам	6 250	5 509	4 091	- 2 159	- 34,5
Кредити фізичним особам – кредитні картки	51 890	40 609	45 314	- 6 576	- 12,7
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	11 467	9 566	9 858	- 1 609	- 14,0
Кредити фізичним особам – споживчі кредити	4 148	3 500	5 343	1 195	28,8
Кредити фізичним особам – кредити на придбання автомобіля	250	35	394	144	57,6
Кредити фізичним особам – інші кредити	498	129	83	- 415	- 83,3
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу (МСП)	8 555	6 859	11 903	3 348	39,1
Кредити та аванси клієнтам, всього	59 544	55 021	68 218	8 674	14,6

Джерело: складено автором на основі [52; 53]

Схематично динаміку кредитного портфеля наведено на рис. 2.5.

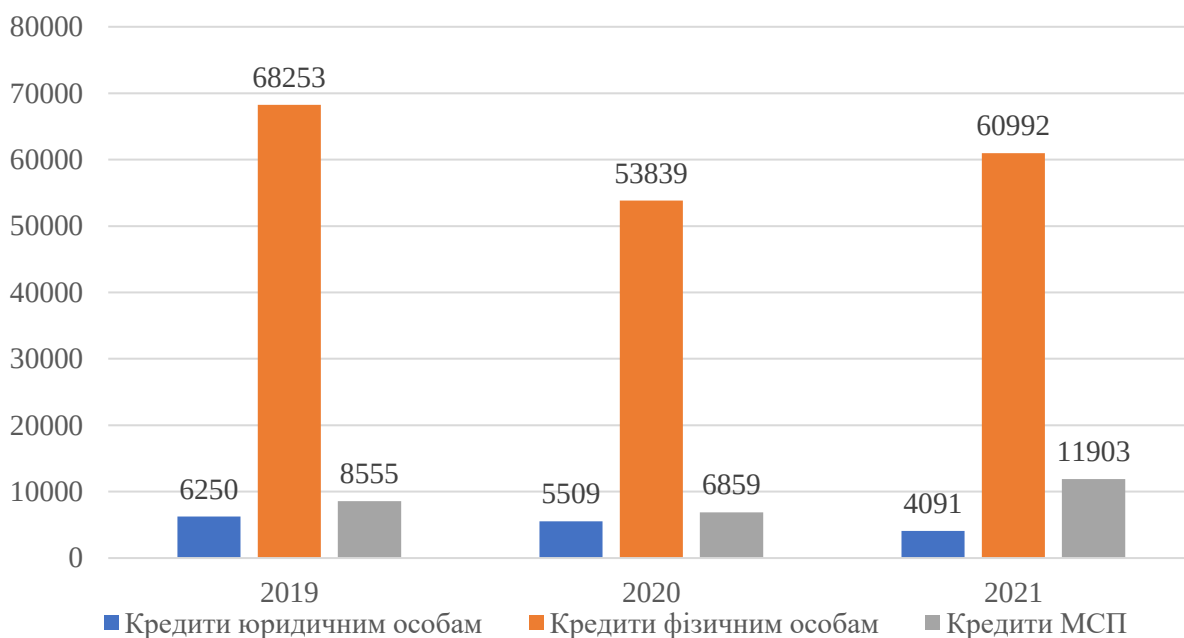

Рис. 2.5. Динаміка кредитного портфеля АТ «ПриватБанк» за 2019-2021 рр., млн. грн.

Джерело: складено авторами на основі [52; 53]

Так, з рис. 2.5 бачимо, що у 2020 році був незначний спад в структурі кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк», що було викликане зниженням активності на фінансовому ринку через поширення пандемії COVID-19, однак в 2021 році ситуація стабілізувалась і динаміка почала демонструвати зростаючу тенденцію. Зокрема, динаміка наданих кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу (МСП) в 2021 році була найвищою за аналізовані роки та становила 11 903 млн. грн. проти 8 555 млн. грн. та 6 859 млн. грн. у 2019 та 2020 роках відповідно.

За секторами економіки в структурі кредитів юридичних осіб протягом 2021 року найбільшу частку займають кредитування товарів народного споживання – 29,9% або 1 226 млн. грн.; АПК та харчова промисловість – 23,7% або 971 млн. грн.; інше – 52,8% або 2 165 млн. грн..

За секторами економіки в структурі кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу (МСП) протягом 2021 року найбільшу частку займають кредитування АПК та харчова промисловість – 32,2% або 3 835 млн. грн.; товарів народного споживання – 25,3% або 3 011 млн. грн.; надання побутових, індивідуальних та професійних послуг – 11,5% або 1 371 млн. грн.; інфраструктура – 7,9% або 939 млн. грн.; інше – 32,0% або 3 814 млн. грн..

Отже, структура активів АТ КБ «ПриватБанк» є досить збалансованою та позитивною, про що свідчать активний розвиток та ефективне функціонування комерційного банку, широкий діапазон діючих банківських послуг та продуктів, що забезпечує збільшення клієнтської бази та підвищення ліквідності й прибутковості банківської установи.

З аналізу динаміки та структури активів банку було з'ясовано, як розміщувалися наявні фінансові ресурси АТ КБ «ПриватБанк» (табл. 2.6).

Так, станом на 31.12.2021 рік загальна сума зобов'язань та капіталу банку становила 401 296 млн. грн., що на 29,6% більше в порівнянні з 2019 роком.

Станом на 31.12.2021 р. загальна сума зобов'язань банку становить 334 681 млн. грн., що на 79 487 млн. грн. або на 31,1% менше в порівнянні з 2019 роком.

Таблиця 2.6

Динаміка пасивів АТ КБ «Приватбанк» за 2019-2021 рр., млн. грн.

Пасиви	Роки			Абсолютне відхилення 2021р./2019 р., млн. грн.	Темп приросту 2021р./2019 р., %
	2019	2020	2021		
Зобов'язання					
Інші залучені кошти	7 721	-	-	-	-
Кошти банків	201	2	3	- 198	- 98,5
Кошти клієнтів	240 621	312 708	325 303	84 682	35,2
Відстрочені податкові зобов'язання	121	146	159	38	31,4
Інші фінансові зобов'язання	2 639	4 059	3 770	1 131	42,9
Забезпечення, у т.ч.:	2 363	10 687	3 651	1 288	54,5
- резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії	290	329	373	83	28,6
- інше забезпечення	2 073	10 358	3 278	1 205	58,1
Інші нефінансові зобов'язання	1 528	2 098	1 795	267	17,5
Загальна сума зобов'язань	255 194	329 700	334 681	79 487	31,1
Власний капітал					
Статутний капітал	206 060	206 060	206 060	-	-
Емісійний дохід	23	23	23	-	-
Результат від операцій з акціонером	12 174	12 174	12 174	-	-
Інші резерви	(660)	(2 248)	(4 091)	3 431	519,8
Резервні та інші фонди банку	6 850	8 481	9 696	2 846	41,5
Накопичений дефіцит	(169918)	(171665)	(157247)	- 12 671	- 7,5
Загальна сума власного капіталу	54 529	52 825	66 615	12 086	22,2
Загальна сума капіталу та зобов'язань	309 723	382 525	401 296	91 573	29,6

Джерело: складено автором на основі [52; 53]

Як бачимо з табл. 2.6, у динаміці зобов'язань державного банку переважають кошти клієнтів – як фізичних, так і юридичних осіб, які розміщені на вклади, приріст даного показника у 2021 році в порівнянні з 2019 роком становив 84 682 млн. грн. або 35,2%. Це не є дивним, адже основним джерелом формування ресурсів банку є депозитні операції.

Зі структури пасиву балансу (рис. 2.6) чітко видно, що найбільшу питому вагу у розмірі 94,3% займають депозити, що надані клієнтам банку.

Проаналізуємо структуру депозитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за найпопулярнішою класифікаційною ознакою депозитів за економічним змістом: строкові депозити та депозити до запитання (табл. 2.7). В цілому депозитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» у 2021 році демонструє тенденцію до зростання

по всім показникам, окрім строкових фізичних осіб, які зменшились на 11,1% (на 11 040 млн. грн.) в порівнянні з 2019 роком.

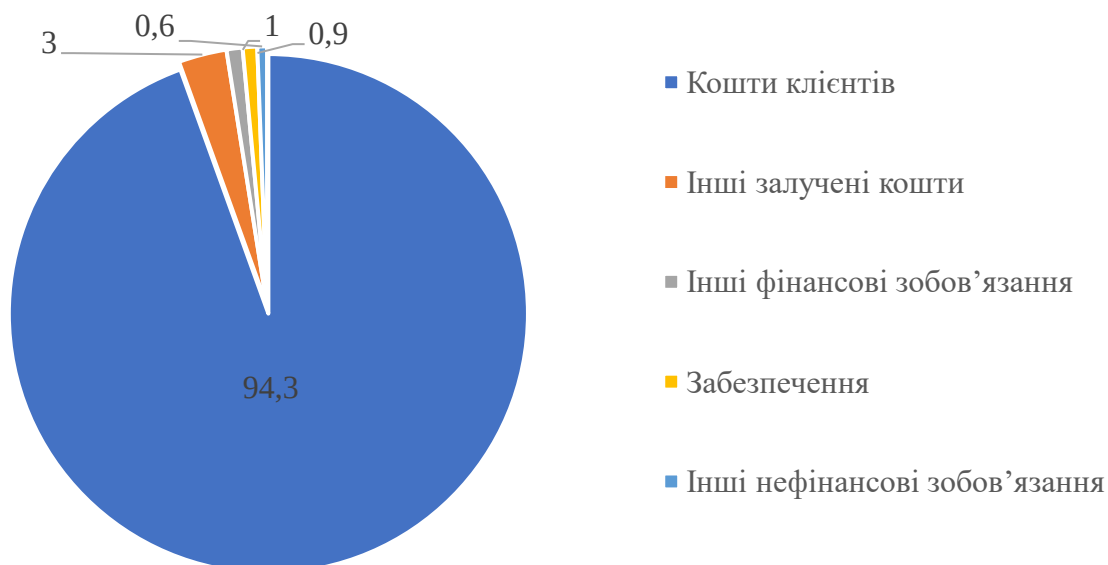

Рис. 2.6. Структура пасивів АТ КБ «Приватбанк» у 2021 р., %

Джерело: складено авторами на основі [52; 53]

Як і в попередні роки, найбільшу частку займають в структурі займають поточні рахунки / рахунки до запитання: фізичних осіб – 43,4% (141 222 млн. грн.); юридичних осіб – 25,6% (83 224 млн. грн.).

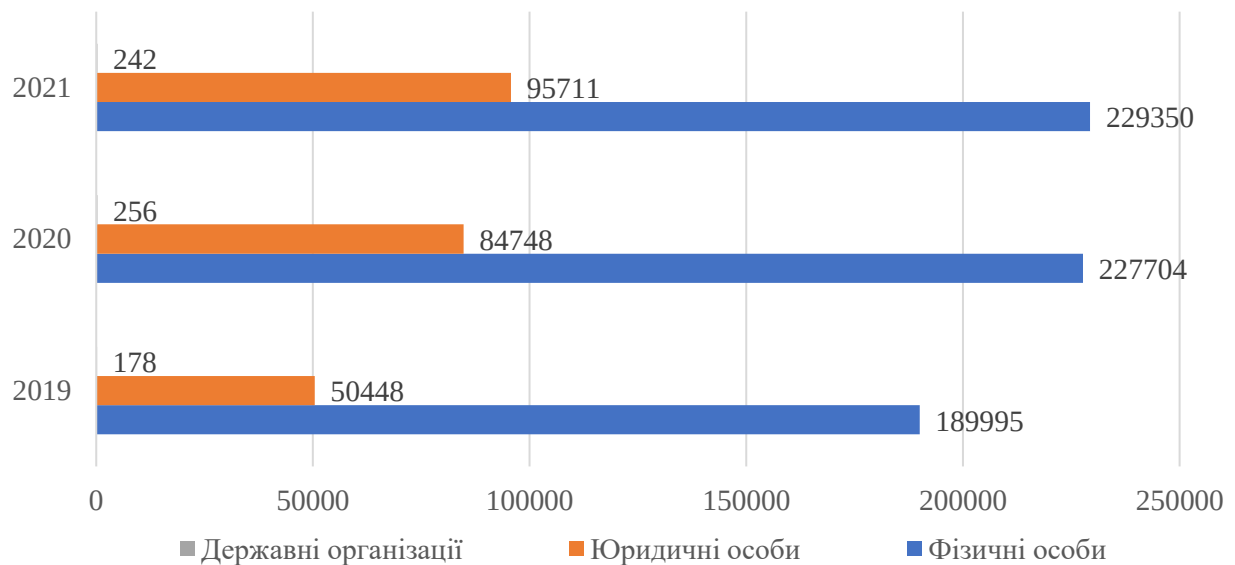
Таблиця 2.7

Структура депозитного портфеля АТ КБ «Приватбанк», млн. грн.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення 2021р./2019 р., млн. грн.	Темп приросту 2021р./2019 р., %
	2019	2020	2021		
Фізичні особи					
- строкові депозити	99 168	102 374	88 128	- 11 040	- 11,1
- поточні рахунки / рахунки до запитання	90 827	125 330	141 222	50 395	55,5
Юридичні особи					
- строкові депозити	10 626	14 813	12 487	1 861	17,5
- поточні / розрахункові рахунки	39 822	69 935	83 224	43 402	108,9
Державні організації					
- поточні / розрахункові рахунки	178	256	242	64	35,9
Кошти клієнтів, всього	240 621	312 708	325 303	84 682	35,2

Джерело: складено автором на основі [52; 53]

Схематично динаміку депозитного портфеля наведено на рис. 2.7.

**Рис. 2.7. Розподіл депозитного портфеля «ПриватБанк» за 2019-2021 рр.,
млн. грн.**

Джерело: складено авторами на основі [52; 53]

Так, з рис. 2.7 бачимо, що протягом аналізованих років відзначалася зростаюча динаміка депозитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк».

З табл. 2.8 бачимо, що найбільшу частку в структурі коштів клієнтів Приватбанку в 2021 році займають депозити фізичних осіб (70,5%).

Таблиця 2.8

Розподіл коштів клієнтів за галузями економіки АТ КБ «Приватбанк»

Показники	2020		2021		Темп приросту 2021 р. / 2020 р., %
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
Фізичні особи	227 704	73,0	229 350	70,5	0,7
Сфера послуг	37 075	11,9	39 337	12,1	6,1
Виробництво	19 963	6,4	22 831	7,0	14,4
Торгівля	19 093	6,1	22 219	6,8	16,4
Сільське господарство	3 420	1,1	4 583	0,9	34,0
Транспорт та зв'язок	2 632	0,8	3 218	0,9	22,3
Машинобудування	1 055	0,3	1 626	0,5	54,1
Підприємства державної власності	256	0,08	242	0,1	-5,5
Інше	1 510	0,5	1 897	0,6	25,6
Всього коштів клієнтів	312 708	100	325 303	100	4,0

Джерело: складено автором на основі [52; 53]

В свою чергу, у 2021 році сфера послуг займає 12,1%, виробництво – 7,0%, а торгівля – 6,8%.

Найменшими частками у 2021 році депозитний портфель АТ КБ «Приватбанк» в розрізі галузей економіки представлений: сільське господарство – 0,9%, транспорт та зв'язок – 0,9%, машинобудування – 0,5%, підприємства державної власності – 0,1%.

Проаналізуємо динаміку кредитів та депозитів для фізичних осіб за 2019-2021 рр. (рис. 2.8).

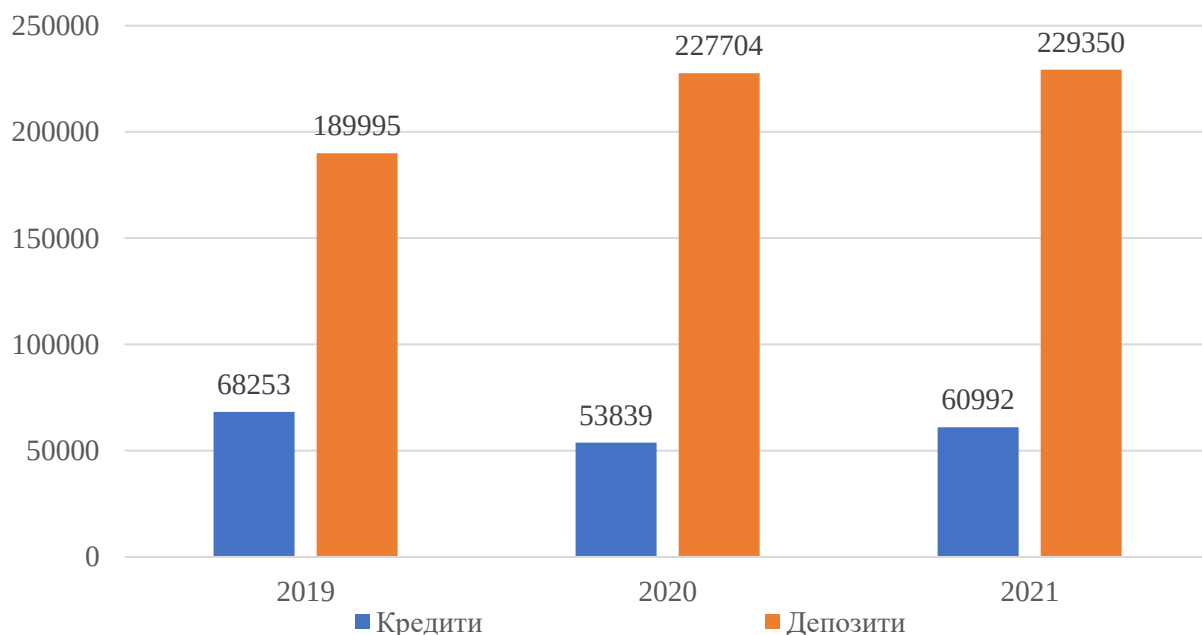

Рис. 2.8. Динаміка депозитного та кредитного портфелів, наданих фізичним особам АТ КБ «ПриватБанк» за 2019-2021 рр., млн. грн.

Джерело: складено авторами на основі [52; 53]

Так, з рис. 2.8 можемо відзначити розбалансованість кредитного та депозитного портфелів для фізичних осіб за 2019-2021 рр., що виражена у зростанні депозитних ресурсів та спаді кредитної діяльності, що свідчить про певну неуспішність кредитної політики АТ КБ «ПриватБанк».

Проаналізуємо так само динаміку кредитів та депозитів для юридичних осіб за 2019-2021 рр. (рис. 2.9).

Так, з рис. 2.9 можемо відзначити аналогічну невідповідність кредитного та депозитного портфелів для юридичних осіб за 2019-2021 рр..

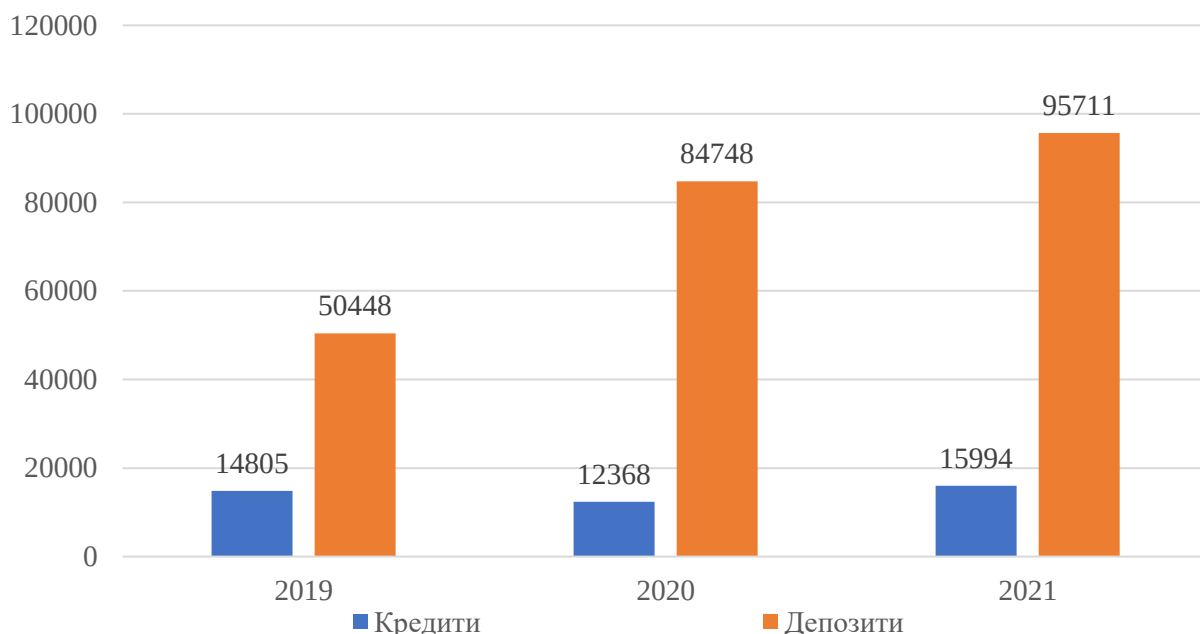

Рис. 2.9. Динаміка депозитного та кредитного портфелів, наданих юридичним особам АТ КБ «ПриватБанк» за 2019-2021 рр., млн. грн.

Джерело: складено авторами на основі [52; 53]

Що стосується депозитної політики АТ КБ «ПриватБанк», то вона є ефективною, так як покриває фінансування кредитної діяльності, на що вказує переважання депозитів над кредитами та їх щорічне зростання, що є позитивним та свідчить про успішний розвиток депозитної політики та покращення депозитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк».

Таким чином, сучасний стан динаміки та структури активів і пасивів АТ КБ «Приватбанк» за 2019-2021 роки відображає позитивну зростаючу тенденцію. У структурі активів балансу найбільшу частку займають інвестиційні та кредитні операції, тоді як у структурі пасиву балансу – депозитні операції.

2.3. Оцінка ефективності управління активами і пасивами АТ КБ «Приватбанк»

У діяльності комерційних банків аналіз та оцінка управління активами та пасивами набувають особливого значення, оскільки завдяки її результатам формується основа для стабільного функціонування та розвитку [Михал, с. 155].

У структурі Правління АТ КБ «Приватбанк» функціонують безліч різноманітних комітетів, мета яких зосереджена на управлінні та мінімізації певного роду ризиків. Так, комітет з управління активами і пасивами, основною метою створення і діяльності якого є забезпечення ефективності та безперервності процесу управління активами і пасивами банку, моніторингу та контролю ризику ліквідності, цінового (операції із зобов'язаннями), процентного та валютного ризику та застосування відповідних заходів, зосереджених на ліквідації даних ризиків та максимізації фінансових результатів Приватбанку.

Моніторинг за поточним рівнем ліквідності відбувається через дотримання регуляторних норм НБУ по показниках ліквідності. В свою чергу, підтвердженням ефективності механізму забезпечення ліквідності в АТ КБ «ПриватБанк» – виконання всіх нормативних вимог, встановлених регулятором.

В табл. 2.9 наведено динаміку дотримання нормативів НБУ АТ КБ «ПриватБанк» за 2019-2021 роки.

Таблиця 2.9

Динаміка дотримання нормативів НБУ АТ КБ «ПриватБанк» за 2019-2021 рр.

Показники	Роки			Нормативне значення	Відхилення 2021 р. / 2019 р.
	2019	2020	2021		
Норматив регулятивного капіталу (Н1), млрд. грн.	19,5	35,3	40,8	не менше 200 млн. грн.	21,3
Н2, норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, %	14,1	17,4	18,3	не менше 10%	4,2
Н6, норматив короткострокової ліквідності, %	101,0	92,9	93,7	не менше 60%	- 7,3
LCRBB (Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами), %	253,1	276,6	258,8	не менше 100%	5,7

LCRiB (Коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті), %	206,2	218,1	216,4	не менше 100%	10,2
---	-------	-------	-------	---------------	------

Джерело: складено автором на основі [52; 56; 58]

Із табл. 2.9 бачимо, що АТ КБ «ПриватБанк» виконує всі нормативи ліквідності, встановлені НБУ зі значним перевищенням:

- норматив короткострокової ліквідності (Н6) у 2021 році складав 93,76% (у 2020 році 92,92%) при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 60%;
- коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (LCRBB) складав 258,85% у 2021 році (у 2020 році 276,64%) при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 100%;
- коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCRiB) складав 216,46% у 2021 році (у 2020 році 218,18%) при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 100%.

Окремо варто виділити такий норматив як коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), який на кінець 2021 року складав 156,57% при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 90%.

За підсумками 2021 року АТ КБ «ПриватБанк» має достатній рівень капіталу: регулятивний капітал банку складає 40,8 млрд. грн., а норматив адекватності регулятивного капіталу 18,33% при встановленому НБУ значенні нормативу більше 10%.

Крім цього, фінансовий менеджмент АТ КБ «Приватбанк» здійснює комплекс управлінських заходів щодо попередження негативних заходів, пов'язаних з дисбалансами ліквідності, зокрема стрес-тестування показників ліквідності при несприятливих сценаріях, впровадження різних стратегій на забезпечення стабільності коштів клієнтів на поточних та інших рахунках.

Розрахуємо коефіцієнти ліквідності АТ КБ «Приватбанк», а результати згрупуємо до табл. 2.10 та проаналізуємо їх.

Таблиця 2.10

Динаміка коефіцієнтів ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» за 2019-2021 рр.

Показники	Роки			Нормативне значення	Відхилення 2021 р. / 2019 р.
	2019	2020	2021		
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,24	0,2	0,29	Не менше 20%	0,05
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,21	1,16	1,19	Більше 100%	- 0,02
Коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих	43,8	39,5	45,4	Не менше 20%	1,6
Коефіцієнт співвідношення виданих кредитів до депозитів	0,24	0,17	0,20	Менше 100%	- 0,04
Коефіцієнт генеральної ліквідності	0,19	0,17	0,21	20%	0,02
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	0,83	0,74	0,81	Більше 70-80%	- 0,02

Джерело: складено автором на основі [42; 52; 58]

Як свідчать дані табл. 2.11, АТ КБ «ПриватБанк» виконує всі нормативи коефіцієнтів ліквідності:

- коефіцієнти швидкої та загальної ліквідності знаходяться в межах нормативного значення та свідчить про високу спроможність банку погашати свої поточні зобов'язання під час виникнення критичної ситуації;
- коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів знаходиться в межах нормативного значення та свідчить про те, що банк успішно реалізує управлінські заходи, направлені на попередження появи банківського ризику;
- коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань вказує на поліпшення забезпеченості дохідними (робочими) активами всіх зобов'язань банку;
- коефіцієнт генеральної ліквідності банку свідчить про те, що за аналізований період у банку було приблизно від 17% до 21% зобов'язань, які можна покрити за рахунок продажу всього майна або ж високоліквідними активами.

Таким чином, коефіцієнти ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» свідчать про те, що банк має можливість погашати будь-які вимоги перед своїми клієнтами та за своїми зобов'язаннями.

Активи та пасиви АТ КБ «ПриватБанк» до 1 року були розбалансовані за строками погашення (табл. 2.11). Однак така розбалансованість збільшення чутливості до ризику ліквідності не несе.

Таблиця 2.11

Аналіз фінансових активів та зобов'язань за строками погашення**АТ КБ «ПриватБанк» за 2021 рік, млн. грн.**

Показники	До 1 місяця	1-3 місяці	3-6 місяців	6-9 місяців	9-12 місяців	1- 5 років	Понад 5 років
Активи	98 013	21 894	39 092	10 761	21 809	31 735	152 034
Пасиви	83 401	38 629	30 056	14 778	11 223	5 804	143 998
GAP	14 612	(2 123)	6 913	2 896	13 482	39 413	47 449
Коефіцієнт GAP розриву, %	3,6	0,5	1,7	0,7	3,4	9,8	11,8

Джерело: складено автором на основі [52; 58]

АТ КБ «ПриватБанк» розміщує кошти переважно в активи зі строком погашення до 1 місяця та понад 5 років. При цьому основним джерелом їх фондування є пасиви з такими ж термінами погашення.

Проаналізуємо чутливість АТ КБ «Приватбанк» до процентного ризику, а результати згрупуємо до табл. 2.12 та проаналізуємо їх.

Таблиця 2.12

Аналіз чутливості АТ КБ «ПриватБанк» до процентного ризику за 2021 рік

Показники	До 1 місяця	1-3 місяці	3-6 місяців	6-9 місяців	9-12 місяців	1- 5 років	Понад 5 років
Індекс % ризику	3,8	0,4	1,9	0,6	3,7	12,7	15,4
Коефіцієнт % ризику	7,09	1,03	3,4	1,4	6,5	19,1	23,0

Джерело: складено автором на основі [15, с. 77-78; 52; 58]

Таким чином, близько 15% робочих активів протягом 5 років можуть змінити свою вартість внаслідок зміни ринкових відсоткових ставок (станом на 31.12.2021 р. індекс процентного ризику понад 5 років складав 15,4%). Власний капітал у повному обсязі покривав невідповідність між активами і пасивами на інтервалах GAP (коефіцієнт процентного ризику понад 5 років складав 23%).

Для оцінки ефективності управління активами та пасивами АТ КБ «Приватбанк» проаналізуємо показники фінансової стійкості, а результати згрупуємо до табл. 2.13.

Таблиця 2.13

**Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк»
за 2019-2021 рр.**

Показники	Роки			Нормативне значення	Відхилення 2021 р. / 2019 р.
	2019	2020	2021		
Коефіцієнт надійності	0,21	0,16	0,20	Більше 5%	- 0,01
Коефіцієнт фінансового важеля	4,67	6,24	5,02	Більше 20%	0,35
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,17	0,13	0,16	Не менше 10%	- 0,01
Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу	1,50	1,85	1,94	12% - 15%	0,44

Джерело: складено автором на основі [52; 54; 58]

Із табл. 2.14 бачимо, що коефіцієнт надійності протягом 2019-2021 рр. перевищував нормативне значення (більше 5%) та становить у 2020 р. 16%, а в 2021 р. – 20%, що свідчить про надійність АТ КБ «Приватбанк».

Коефіцієнт фінансового важеля знаходиться в межах нормативного значення протягом 2019-2021 рр. та має тенденцію до зростання, що передбачає ріст ділової активності банку.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів 2019-2021 рр. становить більше 10%, що свідчить про забезпеченість власними коштами АТ КБ «Приватбанк».

Таким чином, політика управління активами і пасивами АТ КБ «ПриватБанк» була позитивною з погляду ліквідності активів, фінансової стійкості, кредитного ризику та позитивної динаміки активів й пасивів банку.

Політика управління активами і пасивами банку відповідає встановленим нормативам НБУ. Так, АТ КБ «ПриватБанк» був високий рівень регулятивного та основного капіталу, про що свідчать відповідні нормативи банку (Н2 та Н3), рівень яких значно перевищував встановлені НБУ граничні значення. Крім того,

АТ КБ «ПриватБанк» підтримував достатній запас ліквідності, про що свідчать показники відповідних нормативів Банку ($LCR_{вв}$ та $LCR_{ів}$).

Впродовж 2019-2021 рр. АТ КБ «ПриватБанк» генерував значні обсяги прибутку на постійній основі, та, незважаючи на погіршення макроекономічного середовища в країні, зберіг прибуткову діяльність.

Підсумовуючи, доцільно відзначити, що банківська галузь завжди несе за собою високі ризики, а відтак необхідно постійно вдосконалювати систему та інструменти управління активами і пасивами з метою забезпечення подальшої стабільної фінансової діяльності АТ КБ «ПриватБанк».

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ І ПАСИВАМИ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

3.1. Проблемні аспекти існуючої системи управління активами і пасивами та фактори, що на неї впливають

Система управління активами та пасивами є невід’ємним елементом фінансового менеджменту АТ КБ «ПриватБанк», від ефективності якого залежить його фінансова стійкість та ліквідність, а також здатність банку працювати під впливом різних ризиків.

АТ КБ «ПриватБанк» має ряд проблемних аспектів існуючої системи управління активами і пасивами, зокрема:

1) наявність проблемних активів в структурі банківських ресурсів. В даному випадку АТ КБ «ПриватБанк» залучає колекторські компанії та подає позов до суду щодо стягнення заставного майна з позичальника, що є малоефективним. По-перше, діяльність колекторських організацій не підкріплена законодавчим забезпеченням; по-друге, подання позову до суду потребує значних затрат і тривалого супроводу з боку адвокатів та юристів; по-третє, відсутність превентивних дієвих способів нівелювання проблемного кредитного портфеля;

2) постійні зміни в ринковій кон’юнктурі, розширення сфери кредитування та розвиток банківської системи в цілому провокує зростання рівня кредитного ризику, що з’являється при неспроможності виконати свої фінансові зобов’язання. Проблемним моментом для АТ КБ «ПриватБанк» є пошук ефективних та дієвих шляхів мінімізації кредитних ризиків та максимізації достатнього рівня доходів для підтримки своєї життєдіяльності;

3) чутливість АТ КБ «ПриватБанк» до зміни процентних ставок;

4) перевищення кредитного портфеля над депозитним;

5) низька кваліфікація банківських менеджерів [52].

Особливу увагу можна зосередити на проблемах управління активами, а саме наявність проблемних активів в структурі банківських ресурсів. В даному випадку АТ КБ «ПриватБанк» залучає колекторські компанії та подає позов до суду щодо стягнення заставного майна з позичальника, що є малоефективним. По-перше, діяльність колекторських організацій не підкріплена законодавчим забезпеченням; по-друге, подання позову до суду потребує значних затрат і тривалого супроводу з боку адвокатів та юристів; по-третє, відсутність превентивних дієвих способів нівелювання проблемного кредитного портфеля. Неповернуті кредити – це найбільша частка проблемних кредитів. Тому необхідний ретельне аналізування кредитоспроможності кожного клієнта АТ КБ «ПриватБанк».

Ще однією важливою проблемою управління активами АТ КБ «ПриватБанк» вважається кредитний ризик. Сутність кредитного ризику це охарактеризування економічних відносин, що виникають між позичальником і кредитором через перерозподіл фінансових активів. Кредитний ризик поділяють на дві основні складові:

1. Ризик непогашення кредиту.
2. Ризик прострочення платежів.

Проблематика зниження кредитного ризику займає вагоме місце в управлінні активами АТ КБ «ПриватБанк», тому що сфера банківських послуг продовжує розвиватися, включаючи і категорію кредитування. Основним завданням належного управління кредитним ризиком є пошук реальних шляхів мінімізації ризику та отримання достатнього доходу для захисту коштів вкладників та підтримки діяльності банку.

Основні ризики в банківській системі АТ КБ «ПриватБанк» зосереджені в валютних кредитах фізичних осіб, які займають найбільшу частку в загальній структурі банківських кредитів. Виявлення факторів ризику може окреслити можливі негативні впливи на банківську систему, зокрема:

- у зв'язку зі збільшенням частки прострочених та сумнівних кредитів погіршилась якість кредитних портфелів банківських установ;

- зниження рентабельності банків, у тому числі через необхідність збільшення розміру резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків та списання безнадійної заборгованості банківських установ, що підвищує ризики збиткової діяльності.

- проблеми з погашенням зовнішнього боргу, що виникають через погіршення фінансової діяльності банківських установ, особливо коли національна валюта не має конкурентноспроможного характеру.

Валютний ризик стосується ризику втрат через несприятливі зміни курсів обміну іноземної валюти під час транзакцій між покупцями та продавцями. Це відбувається лише тоді, коли є відкриті позиції. Ризик несплати звичайних валютних операцій залежить від кредитоспроможності інвестора та тривалості контракту. Чим довший термін, тим вище ймовірність зміни курсу і несплати. Водночас ризик екстрених операцій є серйозним, і банки змушені страхувати екстрені угоди з клієнтами.

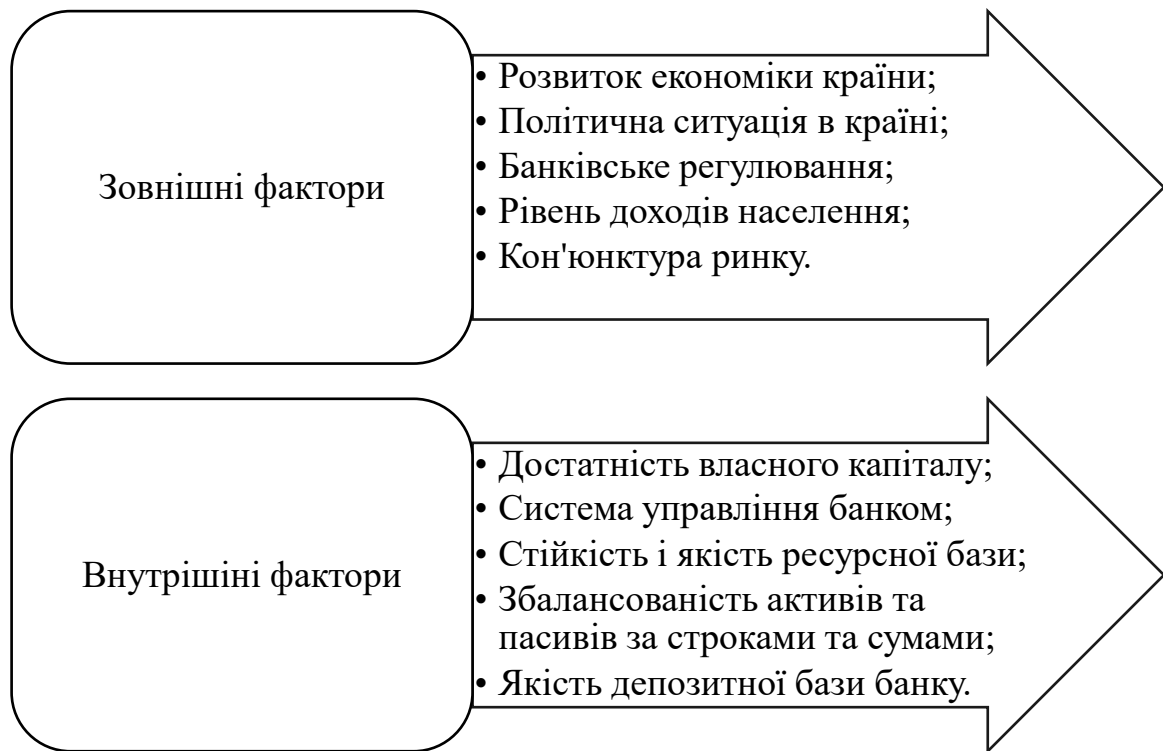
Ще однією важливою проблемою АТ КБ «ПриватБанк» є чутливість до змін процентних ставок. Коли вони зростають, деякі вкладники забирають свої кошти в пошуках вищих прибутків або відкладають нові позики після того, як взяли одну. Зміни процентних ставок також можуть вплинути на ринкову вартість активу. Потреби в ліквідності є пріоритетними, невиконання яких підірве довіру до банку. Отже, проблема управління фінансовими активами зводиться до того, що діяльність АТ КБ «ПриватБанк» пов'язана з численними ризиками, а оскільки банк повинен відображати надійність і безпеку, управління ризиком є ключовим моментом стратегічного напрямку управління банком.

До основних проблем управління пасивами АТ КБ «ПриватБанк» можна віднести:

- недостатньо висока зацікавленість керівництва банку у залученні коштів клієнтів;
- недостатній рівень якості менеджменту вищої та середньої ланки;
- вплив макроекономіки на стан грошового ринку;
- конкуренція між банками;

– стан фінансового і грошового ринку України.

На ефективність процесу та вибору інструментарію управління активами та пасивами банку впливає значна кількість різноманітних факторів, що можуть бути поділені на внутрішні та зовнішні (рис. 3.2).

**Рис. 3.2. Фактори впливу на процес управління активами і пасивами
АТ КБ «ПриватБанк»**

Джерело: складено автором на основі [13, с. 46]

До зовнішніх факторів відносять:

1) загальний стан економіки держави (обсяг державних доходів та витрат бюджету, рівень бюджетного дефіциту, інвестиційний клімат, обсяг емісії грошей, грошові доходи населення, стан платіжного балансу, добробут населення, мінімальна заробітна плата, внески населення в банках, рівень інфляційних процесів, облікова ставка НБУ);

2) розвиток банківської системи (рівень капіталізації, рівень прибутковості, обсяг сукупних активів та зобов'язань, встановлення процентних ставок на банківські продукти та послуги тощо);

3) кон'юнктура грошового ринку (законодавча база, депозитна та кредитна ставка банків, грошово-кредитна політика НБУ, стан фінансового та грошового ринків, розвиток платіжної системи, ступінь взаємодовіри між економічними суб'єктами, офіційний курс валют, установлений НБУ);

4) діяльність конкурентів та контрагентів [57].

До внутрішніх факторів належить:

1) рівень якості фінансового менеджменту (якість керування активами, пасивами, капіталом та ризиками, рівень рентабельності, ліквідності, платоспроможності та якості формування резервів);

2) рівень якості банківського маркетингу (розвиненість відносин з клієнтами, якість процесу банківського планування, асортимент банківських послуг та продуктів, їх якість, вартість та конкурентоспроможність, а також якість процесу просування банківських продуктів);

3) рівень якості організаційного менеджменту (процес організації системи безпеки та банківського контролю, організаційна структура банку, ступінь розвитку інформаційних технологій, компетентність керівного апарату банку, якість управління персоналом, склад засновників тощо) [44, с. 70-71].

3.2. Напрями оптимізації у формуванні ефективної системи управління активами і пасивами в банку

До 24 лютого 2022 року пріоритетними напрямками діяльності АТ КБ «ПриватБанк» були напрями, що покладені в основу Стратегії розвитку Банку до 2024 року, затверджену рішенням Кабміну № 931-р від 11 серпня 2021 року, а саме: підвищення рівня якості клієнтського обслуговування відповідно до встановлених законодавчих вимог, оптимізація інфраструктури, розвиток кредитування з підтримкою високого рівня якості кредитного портфеля, поліпшення, модернізація та розробка банківських послуг та продуктів.

Стратегія 2024 передбачала досягнення таких стратегічних цілей:

1. Створення сильного конкурентоспроможного банку:

- довгостроковий рівень прибутковості, захист робочих місць та стабільність банківського середовища в цілому;
- поліпшення сприймання суспільством шляхом збільшення асортименту банківських продуктів, розрахованих на клієнтів малого й середнього та роздрібного бізнесів;
- укріплення банку завдяки цифровізації та організаційної трансформації процесів.

2. Забезпечення фінансової стабільності та можливості сплачувати дивіденди:

- нарощення високого рівня чистої доходності «Хорошого банку» шляхом диверсифікованого та здорового кредитування;
- концентрація на зміцненні та покращенні профільного бізнесу й генеруванні ощадливої операційної моделі;
- нарощування дивідендів через профільний бізнес.

3. Трансформація банку на потужний об'єкт для інвестування.

Таким чином, основним пріоритетним завданням за Стратегією 2024 є забезпечення фінансової стійкості та надійності АТ КБ «ПриватБанк», подальше зміцнення його ринкових позицій, включаючи збереження потужної клієнтської бази, високого рівня рентабельності, і, звичайно, підготовка банку до приватизації. Станом на 31.12.2021 р. АТ КБ «ПриватБанк» успішно запровадив нову модель корпоративного управління та прийняття рішень, а також дуже потужний ризик-менеджмент. АТ КБ «ПриватБанк» у 2021 році приділяв велику увагу дослідженням та інноваційним розробкам, що зосереджені на створенні нових продуктів та підвищенні доступності сервісів для клієнтів [52].

Сьогодні комерційні банки України, в тому числі і АТ КБ «ПриватБанк», стикаються з проблемами значних залишків готівки, низьких відсоткових ставок та зниженням попиту на кредитні послуги.

Аналітиками АТ КБ «ПриватБанк» було проведено аналіз потенційних втрат виходячи із наявної інформації станом на 30.10.2022 року, зокрема:

- 25 млн. грн. – витрати на підтвердження резервів під очікувані кредитні збитки по інвестиційним цінним паперам через зростання кредитних ризиків;
- 26 млн. грн. – здешевлення основних фондів та іншого майна банку;
- 1 270 млн. грн. – витрати на підтвердження резервів під можливі збитки за кредитами та кредитними зобов'язаннями через зростання кредитних ризиків та оцінок пошкодження або знищення заставного майна;
- витрати на підтримку та допомогу операційній діяльності в надзвичайних умовах.

Ситуація в якій наразі опинилася вся банківська система України та її учасники не схожа будь-яку іншу і вимагає таких же нестандартних підходів.

Кожен банк має окрему стратегію, клієнтську базу, вибір продуктів, розподіл фінансування, структуру активів і профіль ризику. Ці відмінності вимагають, щоб оцінка та методи управління ризиками були адаптовані до конкретних ризиків і діяльності кожного банку, а не використовували універсальний підхід.

Невизначеність політичної та економічної ситуації змусило менеджмент АТ КБ «ПриватБанк» адекватно реагувати на зміни економічної кон'юнктури задля забезпечення прибутковості та фінансової стабільності, що обумовило потребу в перегляді існуючої стратегії та удосконаленні інструментів управління активами і пасивами банку.

В умовах сьогодення, якому притаманні макроекономічні дисбаланси та фінансова нестабільність, управління активами та пасивами банку має стати пріоритетним напрямом.

На сьогодні найдоцільнішою стратегією управління активами і пасивами для АТ КБ «ПриватБанк», можна запропонувати, стратегію «Консервативність та надзвичайна обережність», суть та зміст якої передбачає абсолютну мінімізацію ризиків, володіння великими запасами за нормативами та оціночними коефіцієнтами, встановленими НБУ, включаючи запас капіталу та ліквідності.

Також менеджменту АТ КБ «ПриватБанк» доцільно перейти з агресивної політики до помірної політики та комплексного підходу, що є дієвим механізмом оптимізації процесу управління активами та пасивами банку й основою стабільного функціонування банку в сучасних нестабільних умовах.

Складовими помірної політики та комплексного підходу управління активами та пасивами банку мають бути інтегровані в цілісну систему через існування зворотного зв'язку між стратегіями бізнесу, моніторингом та прийняттям рішень:

- затвердження лімітів ризику, рівня доходності та делегування повноважень;
- моніторинг та спостереження на операційному рівні та рівні бізнес-відділів сектору «ризик-прибуток» на придатність стратегії та редагування фактичних результатів за фактичними даними звітності;
- прийняття рішень щодо доходу та ризику на операційному і портфельних рівнях, зокрема, хеджування, кредитування, коригування структури балансу активів та пасивів, а також прогнозування.

В даному випадку, комплексне управління активами та пасивами набуває ефективності та успішності лише тоді, коли полегшує прийняття рішень та моніторинг доходності і рівня існуючих ризиків.

Комплексне управління активами та пасивами АТ КБ «ПриватБанк» дає змогу забезпечити виконання всіх окреслених стратегічних цілей у процесі управління банком, зокрема:

- підтримка раціональної ресурсної бази;
- забезпечення прибутковості банківських послуг та продуктів;
- мінімізація витрат на формування ресурсної бази;
- забезпечення високого рівня платоспроможності та ліквідності банку;
- моніторинг та управління системними ризиками;
- здійснення прогнозування через оцінювання ефективності джерел та напрямків застосування фінансових ресурсів банківської установи.

Завдяки комплексному управлінню активами та пасивами АТ КБ «ПриватБанк» здійснюється моніторинг та забезпечується раціональний фінансовий портфель активів та пасивів банку, що, в кінцевому підсумку, дасть можливість покращити ресурси банку та створити передумови для збільшення процентної прибутковості банку та його конкурентоспроможності навіть в таких складних умовах.

Важливо зауважити, що ефективність та покращення процесів управління активами та пасивами АТ КБ «ПриватБанк» значною мірою залежить від правильності прийнятих управлінських рішень, від абсолютно чіткого та зрозумілого сформованого плану діяльності, який безпосередньо і є інструментом отримання намічених стратегічних цілей. Окрім цього, для забезпечення ефективного та оптимального управління активами та пасивами банку обов'язковою умовою до менеджерів банку є наявність стратегічного мислення та здатність запроваджувати та виконувати стратегію банку.

Так як, сьогоднішні умови ведення банківської діяльності здійснюються у ситуації збільшеної ризикованості доцільним буде для АТ КБ «ПриватБанк» потурбуватися про збільшення рентабельності активів та їх ліквідності.

Для оптимізації ефективної системи управління активами і пасивами АТ КБ «ПриватБанк» можна запропонувати ряд наступних заходів:

1. мінімізація ризику ліквідності та підтримка спроможності банку одержувати доступ до нових джерел ліквідності на міжбанківських ринках. Необхідною умовою ліквідної стійкості банку є збалансованість динаміки високоліквідних активів («ліквідної подушки») та обсягів діяльності;
2. особливого значення при управлінні активами і пасивами сьогодні набуває моніторинг та контроль співвідношення депозитів фізичних й юридичних осіб до наданих кредитів, оскільки дає змогу оцінити, наскільки банк залежать від зовнішнього фінансування;
3. забезпеченість депозитів у національній валюті;
4. підтримка достатності кредитного портфеля банку;

5. для підтримки існуючого рівня доходів банку варто збільшувати частку «працюючих» активів, тобто активів, що генерують доходи, та збільшувати непроцентні доходи шляхом диверсифікації послуг банку;

6. як свідчить міжнародний досвід, більш гнучкими та оперативними є не нормативні, а коригуючі індикативні інструменти регулювання ліквідності, зокрема операції на відкритому ринку з державними цінними паперами, рефінансування, депозитні операції і стабілізаційні кредити [34, с. 107];

7. складання резервних планів фінансування у випадках непередбачуваних ситуацій;

9. перехід від кумулятивного до модифікованого ГЕП-аналізу, що сприятиме більш точному аналізу процентного ризику, на який наражається банк, а також визначенню впливу їх зміни на прибуток банку [51, с. 39];

10. використання обчислювальної техніки та імітаційного моделювання при реалізації геп-менеджменту. Так, застосування імітаційних моделей дає змогу аналізувати альтернативні сценарії управління ризиком та прибутком;

11. Використання концепції нейромережевого прогнозування;

12. Важливим методом покращення управління активами є сек'юритизація, яка являє собою інноваційний вид фінансування, заснований на списанні фінансових активів з балансу банку та їхньому рефінансуванні за допомогою випуску цінних паперів на ринку капіталів та міжнародному ринку.

Сек'юритизація успішно конкурує з факторингом та має ряд значних переваг стосовно управління ризиками, а саме: банк отримує ліквідні кошти, які можна застосувати для майбутнього розвитку замість строкових активів; збільшення кількості потенційних інвесторів; зниження ймовірності з'явлення у банку процентного та кредитного ризиків, а також ризику ліквідності завдяки їх перерозподілу; покращення діючих нормативів; позиціонування як структуру, що має змогу здійснювати операції зі складними інструментами [12, с. 224].

Таким чином, управління активами та пасивами АТ КБ «ПриватБанк» є невід'ємною частиною фінансового менеджменту банку від ефективності якого

залежить ліквідність банку, його фінансова стійкість та здатність банку функціонувати під дією різноманітних ризиків.

ВИСНОВКИ

У роботі було досліджено теоретичні та практичні аспекти формування управління активами і пасивами в комерційних банках, а також визначено основні проблеми й обґрунтовано напрями оптимізації у формуванні ефективної системи управління активами і пасивами АТ КБ «Приватбанк».

Встановлено, що найбільшою групою банківських операцій є активно-пасивні операції, що органічно пов'язані між собою: мобілізовані грошові кошти шляхом здійснення пасивних операцій комерційного банку розміщують через здійснення активних операцій за різноманітними напрямками.

Реалізація активних операцій банком виступає основною умовою для його фінансового розвитку. Активні операції дозволяють досягти ліквідності та доходності банку, тобто забезпечують досягнення базової цілі функціонування комерційних банків – отримання максимального прибутку. В свою чергу, пасивні операції – це операції з формування ресурсів банківських структур, які мають надзвичайно велике значення для кожної банківської установи.

Узагальнивши трактування поняття «управління активами і пасивами банку» можемо відзначити, що це процес, за допомогою якого загальні активи та пасиви банку контролюються та управляються інтегровано та одночасно за допомогою стратегічного планування та впровадження, процесів контролю, які впливають на обсяг, структуру, строки погашення, чутливість до процентної ставки, якість і ліквідність активів і зобов'язань банку.

Метою управління активами та пасивами є попередження прояву пропорційних дисбалансів між активами та пасивами комерційного банку та зменшення ризиків банківської діяльності.

Аналіз управління активами і пасивами банківських установ здійснюється через систему менеджменту банку із застосуванням різноманітних статистичних методів, економіко-математичних моделей, фінансових коефіцієнтів, які дають

можливість виявити та спрогнозувати зміни у середовищі банківської структури через розширення стратегічного управління активами та пасивами.

Виділяють три головні стратегії управління фінансовими ресурсами: стратегія управління активами банку; стратегія управління пасивами банку; комплексне (збалансоване, інтегроване) управління активами та пасивами банку.

Головними складовими комплексного управління активами і пасивами банку є: управління та контроль за достатнім рівнем власного капіталу банку; генерування раціональної структури балансу банку з метою одержання максимальної прибутковості; ризик-менеджмент.

Комплексне управління активами і пасивами взаємопов'язане зі стратегічним плануванням, оперативним управлінням, в тому числі аналізом та контролем, управлінням прибутком та ризиками, формуванням інструментарію.

Методи управління активами і пасивами банківських установ поділяють на дві основні групи. Базові методи охоплюють: структурне балансування, геп-менеджмент, метод розривів ліквідності, керування дюрацією, валютний метчинг, трансфертне ціноутворення, хеджування. В свою чергу, методи моделювання структури балансу охоплюють: імітаційне моделювання, метод структурно-вартісного аналізу, метод оптимального управління ресурсами банку, експертний метод.

Щоб оцінити рівень схильності бізнесу до чутливості коливань процентної ставки здійснюється аналіз розривів строкової структури процентних активів та пасивів, тобто геп-аналіз.

На сьогодні АТ КБ «Приватбанк» є найбільшим комерційним банком в Україні, 100% акцій якого з грудня 2019 року належать державі в особі Кабінету Міністрів України і є одним з трьох системно важливих державних банків.

Основною діяльністю АТ КБ «Приватбанк» є проведення комерційних банківських операцій та обслуговування фізичних осіб в Україні. Банк здійснює діяльність на фондовому ринку: з торгівлі цінними паперами та депозитарну діяльність, а також є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

«Приватбанк» є безумовним лідером на роздрібному ринку фінансових послуг. Йому належить найбільша мережа банкоматів та терміналів і друга за розміром мережа відділень. Станом на 31.12.2021 р. мережа АТ КБ «Приватбанк» нараховує 1 475 відділень та 20 філій по всій території України та більше 25 000 працюючих співробітників.

Впродовж 2019-2021 рр. АТ КБ «ПриватБанк» генерував значні обсяги прибутку на постійній основі, та, незважаючи на погіршення макроекономічного середовища в країні, зберіг прибуткову діяльність.

Станом на 31.12.2021 р. загальна сума активів банку становить 401 296 млн. грн., що на 29,6% менше, ніж на 31.12.2019 р., таким чином, динаміка в цілому є позитивною протягом аналізованих трьох років за рахунок зростання обсягу кредитування АТ КБ «ПриватБанк» на 14,6%, а також за рахунок зростання інвестиційного портфеля банку порівняно з 2019 р. на 46,1%.

Станом на 31.12.2021 р. загальна сума зобов'язань банку становить 334 681 млн. грн., що на 79 487 млн. грн. або на 31,1% менше в порівнянні з 2019 роком.

У динаміці зобов'язань переважають кошти клієнтів – як фізичних, так і юридичних осіб, які розміщені на вклади, приріст даного показника у 2021 році в порівнянні з 2019 роком становив 84 682 млн. грн. або 35,2%.

Політика управління активами і пасивами банку відповідає встановленим нормативам НБУ. Так, АТ КБ «ПриватБанк» був високий рівень регулятивного та основного капіталу, про що свідчать відповідні нормативи банку (Н2 та Н3), рівень яких значно перевищував встановлені НБУ граничні значення. Крім того, АТ КБ «ПриватБанк» підтримував достатній запас ліквідності, про що свідчать показники відповідних нормативів Банку (LCR_{вв} та LCR_{ів}).

АТ КБ «ПриватБанк» виконує всі нормативи коефіцієнтів ліквідності, що свідчить про те, що банк має можливість погашати будь-які вимоги перед своїми клієнтами та за своїми зобов'язаннями.

Активи та пасиви АТ КБ «ПриватБанк» до 1 року були розбалансовані за строками погашення. Однак така розбалансованість збільшення чутливості до ризику ліквідності не несе. АТ КБ «ПриватБанк» розміщує кошти переважно в

активи зі строком погашення до 1 місяця та понад 5 років. При цьому основним джерелом їх фондування є пасиви з такими ж термінами погашення.

Близько 15% робочих активів протягом 5 років можуть змінити свою вартість внаслідок зміни ринкових відсоткових ставок (станом на 31.12.2021 р. індекс процентного ризику понад 5 років складав 15,4%). Власний капітал у повному обсязі покривав невідповідність між активами і пасивами на інтервалах GAP (коефіцієнт процентного ризику понад 5 років складав 23%).

Система управління активами та пасивами є невід'ємним елементом фінансового менеджменту АТ КБ «ПриватБанк», від ефективності якого залежить його фінансова стійкість та ліквідність, а також здатність банку працювати під впливом різних ризиків.

Можна зазначити, що існуюча система управління активами та пасивами АТ КБ «ПриватБанк» має ряд проблем, а саме наявність проблемних активів в структурі банківських ресурсів, постійні зміни в ринковій кон'юнктурі, чутливість до зміни процентних ставок, перевищення кредитного портфеля над депозитним, недостатньо висока зацікавленість керівництва банку у залученні коштів клієнтів, недостатній рівень якості менеджменту вищої та середньої ланки, вплив макроекономіки на стан грошового ринку, конкуренція між банками.

Таким чином, на сьогодні важливо реалізувати ефективне управління активами і пасивами АТ КБ «ПриватБанк» через вибір такої структури активів та пасивів, яка б дала можливість їх збалансувати, досягти цільової прибутковості, що визначена у стратегії розвитку банку, врегулювати проблемні активи та зменшила б існуючі ризики.

На сьогодні найдоцільнішою стратегією управління активами і пасивами для АТ КБ «ПриватБанк» є стратегія «Консервативність та надзвичайна обережність», а також доцільно перейти з агресивної політики до помірної політики та комплексного підходу, що є дієвим механізмом оптимізації процесу управління активами та пасивами банку й основою стабільного функціонування банку в сучасних нестабільних умовах.

Так як, сьогоднішні умови ведення банківської діяльності здійснюються у ситуації збільшеної ризикованості доцільним буде для АТ КБ «ПриватБанк» потурбуватися про збільшення рентабельності активів та їх ліквідності.

Підсумовуючи, варто відзначити, що для оптимізації ефективного управління активами і пасивами АТ КБ «ПриватБанк» можна запропонувати такі шляхи: мінімізація ризику ліквідності, моніторинг та контроль співвідношення депозитів до наданих кредитів, забезпеченість депозитів у національній валюті, підтримка достатності кредитного портфелю, збільшення частки “працюючих” активів, складання резервних планів фінансування на непередбачувані ситуації та сек’юритизація.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 07.12.2000 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
2. Постанова НБУ «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України» № 324 від 06.09.2007 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0324500-07#Text>.
3. Постанова НБУ «Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» № 64 від 11.07.2018 р. [Електронний ресурс] / ВРУ. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>.
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку акціонерного товариства комерційний банк «ПриватБанк» № 931-2021-р від 11.08.2021 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2021-%D1%80#Text>.
5. Інструкція «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» № 368 від 28.08.2001 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
6. Азізова К.М., Тисячна Ю.С. Управління активами і пасивами банку: сутність та методичні підходи / К.М. Азізова, Ю.С. Тисячна // Економічний простір. – 2016. – № 108. – С. 112-126.
7. Андросова О.Ф., Давиденко К.В. Механізм здійснення банківських послуг та операцій в банках країни / О.Ф. Андросова, К.В. Давиденко // Економічний простір. – 2019. – №148. – С. 72-81.
8. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. – 580 с.
9. Банківські операції [текст]: навч.посіб./ Н.І.Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П.Владика – Дніпро: Пороги, 2017. – 461 с.
10. Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.

- 11.Балашова О.В., Борисова С.Є. Пономаренко Т.С. Аналіз активних і пасивних операцій банку / О.В. Балашова, С.Є. Борисова, Т.С. Пономаренко // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2016. - № 3 (39). – С. 213-216.
- 12.Бобиль В.В., Сторожик Г.О. Сек'юритизація банківських активів у системі ризик-менеджменту / В.В. Бобиль, Г.О. Сторожик // Регіональна економіка. – 2011. – № 2. – С. 222-225.
- 13.Бойко А.С. Фактори впливу на забезпечення банківської ліквідності в Україні / А.С. Бойко // Агросвіт. – 2018. – № 11. – С. 43-47
- 14.Вербецька О.О. Комплексне управління активами і пасивами / О.О. Вербецька // Управління розвитком. – 2014. – № 3 (166). – С. 94-96.
- 15.Бортніков Г.П., Любіч О.О. Гармонізація механізму управління ризиками банків із міжнародними стандартами / Г.П. Бортніков, О.О. Любіч // Фінанси України. – 2017. – № 3. – С. 72-85.
- 16.Волошин І. Оптимальне управління роздрібним кредитуванням банку / І. Волошин // Вісник Національного банку України. – 2015. – №5. – С. 22-27.
- 17.Герасименко Р.А. Фінансовий менеджмент у банку: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів та контролю якості засвоєння навчального матеріалу з дисципліни / Р.А. Герасименко, В.В. Герасименко, Л.В. Юрчишена. – Вінниця, 2017. – 128 с.
- 18.Добровольська О.В., Острініна О.П., Лопаткіна А.О. Аналіз сучасного стану активів та пасивів комерційного банку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2017. – Випуск 27(3). – С. 28-32.
- 19.Іванилова О.А. Удосконалення інструментарію управління портфелем активів комерційного банку / О.А. Іванилова // Вісник Запорізького національного університету. – 2015. – № 2. – С. 210-216.
- 20.Зверук Л.А. Основи стратегій управління активами і пасивами банків / Л.А. Зверук // Бізнес Інформ. – 2018. – № 6. – С. 307-313.

- 21.Зянько В.В. Банківський менеджмент : навчальний посібник / В.В. Зянько, І.Ю. Єпіфанова. – 2-ге вид., доп. – Вінниця : ВНТУ, 2018. – 126 с.
- 22.Кірянова Н.В., Линник Н.В., Яковенко Я.С., Руденко С.В. Теоретико-методичні засади управління активами та пасивами банку / Н.В. Кірянова, Н.В. Линник, Я.С. Яковенко, С.В. Руденко // Вісник студентського наукового товариства. – 2021. – Вип. 1. – С. 25-30.
- 23.Клюско Л.А. Гнучке управління активами і пасивами – необхідна умова забезпечення фінансової стійкості комерційного банку / Л.А. Клюско // Економіка та фінанси. – 2014. – №32. – С. 90-94.
- 24.Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий менеджмент у банку» для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «магістр» денної та заочної форм навчання спеціальностей 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» / Укл. І.Є. Андрющенко, – Запоріжжя: ЗНТУ, 2018.- 98с.
- 25.Корнієнко Т.В. Стратегічне управління активами та пасивами комерційного банку в умовах перехідної економіки / Т.В. Корнієнко // Вісник Національного банку України. – 2017. – № 10. – С. 14-17.
- 26.Лачкова В.М. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посібник / В.М. Лачкова, Л.І. Лачкова, І. Л. Шевчук - Х.: Видавець. Іванченко І.С., 2017. – 180 с.
- 27.Литвинчук І.В. Банківський менеджмент: навчальний посібник. Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир. – 2021. – 122 с.
- 28.Литвинюк О.В. Методичні підходи до визначення основних етапів розвитку процесів управління активами та пасивами банківських установ України / О.В. Литвинюк // «Young Scientist». – 2014. – № 7 (10). – С. 41-44.
- 29.Литвинюк О.В. Ефективне управління активами та пасивами – необхідна умова забезпечення фінансової стійкості та надійності банківських установ / Литвинюк О.В. // Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції: «Соціально – економічні реформи в контексті глобалізації та євроінтеграції», Львів. – 2013. – С. 57-60.

- 30.Макаренко Ю.П., Хоруженко А.А. Управління активами та пасивами комерційного банку з метою підвищення ефективності їх використання / Ю.П. Макаренко, А.А. Хоруженко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 24. – С. 66-70.
- 31.Малиновська І.О. Сутність активних операцій комерційних банків / І.О. Малиновська // Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». – 2017. – №6. – С. 145-152.
- 32.Михальчук Н.В. Оцінка ефективності управління активами і пасивами ПАТ КБ «Приватбанк» / Н.В. Михальчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «економіка» : науковий журнал. – Острог : Вид-во НУ«ОА», грудень 2016. – № 3(31). – С. 152–157.
- 33.Нечипоренко А.А. Економічна суть банківського кредиту та кредитних відносин / А.А. Нечипоренко // Науковий погляд в майбутнє. Економіка. – 2017. – Т.5 (Вип. 5). – С. 33-38.
- 34.Нікольчук Ю.М. Імплементация зарубіжного досвіду управління ліквідністю комерційного банку у вітчизняну практику / Ю.М. Нікольчук, О.М. Подокопна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2020. – № 2. – С. 103-108.
- 35.Павлюк О.О. Вплив регуляторного середовища на управління активами та пасивами банку / О.О. Павлюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – Вип. 17, ч. 2. – С. 60–64.
- 36.Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник ; 2-е вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2004. – 468 с.
- 37.Ротар Д.А. Концептуальні основи формування стратегій управління активами і пасивами банківських установ та напрями їх оптимізації / Д.А. Ротар // «Young Scientist». – 2014. – № 6 (09). – С. 18-21.
- 38.Рябініна Л.М., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / за ред. Рябініної Л.М. Банківські операції: навчальний посібник. - Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с.
- 39.Сало І.В. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : навч. посіб. / І.В. Сало, О.А. Криклій. – Суми: Університетська книга, 2007. – 314 с.

- 40.Святенко С.В., Потапчук А.В. Оцінка ефективності управління активами і пасивами АТ «КБ «Приватбанк» / С.В. Святенко, А.В. Потапчук // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2020. – Випуск 1 (24). – С. 229-237.
- 41.Семенча І.Є., Руденко В.І. Особливості управління активами банку в Україні в посткризовий період / І.Є. Семенча, В.І. Руденко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2017. – № 5. – С. 244-248.
- 42.Серпенінова Ю.С. Методичний підхід до впровадження моніторингу ліквідності банку / Серпенінова Ю.С. // Економічний простір : зб. наук. пр. – Вип. 28 (1). – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2009. – С. 224-228.
- 43.Снігурська Л.П. Банківські операції і послуги: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: МАУП, 2006. – 456 с.
- 44.Соколова Х.О., Волкова В.В. Активи та пасиви банків України: сучасний стан та фактори впливу / Х.О. Соколова, В.В. Волкова // Економіка і організація управління. – 2018. – № 4. – С. 65-74.
- 45.Тарасевич Н.В. Фінансовий менеджмент у банку / Н.В. Тарасевич // Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, 2013. – 271 с.
- 46.Тришак Л.С., Мацук З.А., Шийко В.І. Фінансовий механізм управління активами і пасивами банківських установ / Л.С. Тришак, З.А. Мацук, В.І. Шийко // Облік і фінанси. – 2019. – № 4(86). – С. 88-95.
- 47.Фітас Н.Ю. Економічна сутність управління активами і пасивами комерційного банку / Н.Ю. Фітас // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. пр. – 2012. – Випуск 36. – С. 282-287.
- 48.Чепис О.І. Сутність факторингу та його переваги над іншими фінансовими інструментами / О.І. Чепис, А.І. Юска // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2017. – Вип. 44(1). – С. 108-112.
- 49.Шварц О.В. Управління активами і пасивами банку як фактор забезпечення фінансової стійкості / О.В. Шварц // Фінансовий простір. – 2015. – № 2. – С. 145–149.

- 50.Шварц О.В. Інтегроване управління активами і пасивами як філософія управління сучасним банком / О.В. Шварц // Вісник КЕФ КНЕУ імені Вадима Гетьмана. – 2010. – № 1. – С. 55-59.
- 51.Шварц О.В Удосконалення інструментарію управління активами і пасивами банку в умовах фінансової нестабільності / О.В. Шварц // Світ фінансів. – 2011. – Вип. 4. – С. 33-39.
- 52.АТ КБ «ПриватБанк». Річний фінансовий звіт за 2021 рік [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: https://static.privatbank.ua/files/doc2_2022.pdf
- 53.АТ КБ «ПриватБанк». Консолідована фінансова звітність за 2021 рік [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: https://static.privatbank.ua/files/doc1_09092022.pdf
- 54.Волкова Н.І., Попик А.І. Аналіз управління фінансовою стійкістю АТ КБ «Приватбанк» / Н.І. Волкова, А.І. Попик // Економіка та суспільство. – 2022. – № 45 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1920/1848>
- 55.Коваленко В.В. Регулювання ліквідності банків України: проблеми та перспективи / В.В. Коваленко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2020. – № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1702>
- 56.Макаренко Ю.П. Аналіз управління ліквідністю банку / Ю.П. Макаренко, Т.В. Сущенко // Ефективна економіка. – 2022. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/11.pdf
- 57.Мстоян К.В. Надійність банку: сутність, складові та фактори впливу [Електронний ресурс] / К.В. Мстоян // Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1142>
- 58.Національний банк України [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
- 59.РЮРІК [Електронний ресурс]: офіційний сайт національного рейтингового агентства. – Режим доступу: <http://rurik.com.ua>

- 60.«Стандарт-Рейтинг». Оновлено рейтинги АТ КБ «Приватбанк» [Електронний ресурс]: рейтингове агентство. – Режим доступу: [https://standard-rating.biz/rus/rl_privatbank_onovleno-reitingi-at-kb-privatbank\(3\)/](https://standard-rating.biz/rus/rl_privatbank_onovleno-reitingi-at-kb-privatbank(3)/)
- 61.Bankchart.ua. Інформація ПриватБанку для клієнтів [Електронний ресурс]: маркетингові дослідження в сфері банківських послуг. – Режим доступу: <https://bankchart.com.ua/spravochniki/banki/id/209>
- 62.Financer.com. Загальний огляд Приватбанк [Електронний ресурс]: міжнародний сервіс порівняння фінансових продуктів. – Режим доступу: <https://financer.com/ua/kompania/privat/>
- 63.Finsee.com. ПриватБанк 2022: основна інформація, огляд послуг [Електронний ресурс]: детальні огляди основних банківських продуктів. – Режим доступу: <https://finsee.com/приватбанк/>
- 64.Finance.ua. ПриватБанк [Електронний ресурс]: незалежний фінансовий портал. – Режим доступу: <https://finance.ua/ua/banks/privatbank>
- 65.ForInsurer. Рейтинг надійних банків України 2022 [Електронний ресурс]: онлайн-журнал про технології страхування, insurtech та fintech: ексклюзивні новини страхового ринку, перестрахування, рейтинги страхових компаній та банків. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/rating-banks>
- 66.M!nd. ПриватБанк [Електронний ресурс]: незалежний журналістський бізнес-портал. – Режим доступу: <https://mind.ua/banks/9-privatbank>
- 67.Minfin.com.ua. Фінансові результати та рейтинги Приватбанку [Електронний ресурс]: український портал про фінанси та інвестиції. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/company/privatbank/rating/>
- 68.Sinkey J. Financial Management in Commercial Banks / J. Sinkey. – М.: Catallaxy, 1994. – 820 с.
- 69.Rose P. Bank management / P. Rose. – М.: Delo LTD, 1995. – 477 р.